

leto VI.
december 1962
štev. 10

IZ VSEBINE:

- OTROCI
BREZ MLADOSTI
- TISK, KINO, RADIO
IN TELEVIZIJA
- RAZGOVOR
S SLIKARJEM
SPACALOM
IN PISATELJEM
JANEŽIČEM
- LUČANJE V BOLJUNCU
- SMER SODOBNE
SLOV. LITERATURE
- PREROK VANEK
- ČRTICE — UGANKE —
ZA DOBRO VOLJO

mladika

MLADIKA

1962

Štev. 10

IZHAJA VSAK MESEC
KAZEN V JULIJU IN AVGUSTU

Uredil
JOŽE PETERLIN

Zunanja oprema:
Edi Žerjav in Maja Pertotova

Linorezi na naslovnih strani:
Maja Periot

VSEBINA

Nataša Kalanova: Najlepši praznik družine	157
I. šk.: Praznovanje božiča	158
Stanko Janežič: Prerok Vanek	159
Marinka Pertot: Po tržaških galerijah	159
Marij Maver: »Proces proti Jezusu« v Novem gledališču	160
Član RO: Izpred mikrofona na filmsko platno	161
Franc Mljač: Smučarski tečaj	162
Jurij Slama: Božič med otroki brez mladosti	163
Maks Sah: Tisk, kino, radio in televizija	166
Jože Peterlin: Med slikami umetnika Spacala	168
Marinka Pertot: Razgovor z umetnikom	168
Marijan Metlika: V Boljuncu pri Trstu »lučajo sv. Štefana«	169
Lev Detela: Zapiski k Smoletovi Antigoni	170
Franc Jeza: Srečanje s tržaškimi književniki: Stanko Janežič	172
F. B.: Topla roka	174
Mihael Jeras: Tržaška legenda	176
I. šk.: Sadovi koncila	177
Darina Konec: Božična za naše najmanjše	177
Kazalo VI. letnika	178

Uredniški odbor: **Janežič Stanko, Mljač Franc, Pahor Sergej, Peterlin Jože, Slama Jurij, Sah Maks, Škerl Lojze in Štoka Drago**

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3 — Gorica, Riva Piazzutta št. 18
Odgovorni urednik: **dr. Lojze Škerl**

Čekovni račun: 11/7019

Registrirana na sodišču v Trstu št. 193
Tiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

*Blagoslovljene božične praznike in srečno
novo leto 1963 želita uredništvo in uprava*

MLADIKE

SLOVENSKA KATOLISKA SKUPNOST želi srečne praznike svojim prijateljem in somišljenikom. Vsem Slovencem pa želi v novem letu popolno uveljavitev demokratičnih načel in srečno svobodno življenje in nove zmage po uveljavitvi pri občinskih volitvah v Trstu.

SLOVENSKA PROSVETA pozdravlja za božič vse krajevne organizacije in prijatelje slovenskega prosvetnega dela in jim želi mnogo uspehov v novem letu. Pozdrav tudi Goričanom in Korošcem!

ZVEZA SLOVENSKE KATOLISKE PROSVETE V GORICI želi slovenskim prosvetnim društvom na Goriškem, Tržaškem, Koroškem ter Slovencem doma in po svetu blagoslovljene praznike in srečno novo leto.

DUHOVSKA ZVEZA V TRSTU bravcem in sotrudnikom z željo, da bi jih »Mladika« razveseljevala in plemenitila njihovo mišljenje in da bi prišla v slovenske družine čisto resnico in blagovest Evangelija.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB bo v božičnih praznikih v duhu tesno povezan med seboj, s prijatelji in z vsemi Slovenci po svetu. Srednješolski odsek pozdravlja vse slovenske študente in jim želi duhovno prerodenje za božič. Akademski odsek pa pozdravlja predvsem vse slovenske akademike na Tržaškem, na Koroškem, v Sloveniji in drugod po svetu. Srečen božič!

SLOVENSKA KATOLISKA PROSV. DRUŠTVO V GORICI želi vsem prosvetarjem in vsem Slovencem na Goriškem in po svetu prelepo božično duhovno prerodenje.

RADIJSKI ODER želi, da bi s čim boljimi oddajami zadovoljil in razveseljeval svoje drage poslušavce. Vesel božič in srečno novo leto!

SLOVENSKI ODER pozdravlja vse svoje člane in obiskovavce dramskih prireditev. Srečen božič in obilo uspehov v novem letu.

SLOVENSKA VINCENCIJEVA KONFERENCA V TRSTU želi vsem dobrotnikom slovenskih revežev in župnijskim odborom blagoslovljene božične praznike in srečno novo leto.

SLOVENSKA DIJASKA ZVEZA ter ostale verske organizacije žele svojem članstvu in njihovim družinam blagoslovljene praznike ter zadovoljno novo leto.

SKAVTSKA DRUŽINA bo v velikih praznikih tesno duhovno združena ob jaslicah. Pozdravlja vse svoje prijatelje in dobrotnike.

SALEZIJANCI IN GOJENCI MARIJANIŠČA na Opčinah žele gg. duhovnikom in vsem svojim dobrotnikom po župnijah blagoslovljen božič in srečno novo leto.

SLOVENSKA MARIJINA DRUŽBA v Rojanu svojim članicam in vsem slovenskim družinam v Rojanu vesel božič.

PEVSKI ZBOR-ŠKEDENJ želi vesele praznike vsem prijateljem, dobrotnikom in vsem škedenjskim slovenskim družinam.

SLOVENSKO KATOLISKO PROSVETNO DRUŠTVO V STEVERJANU želi vsem svojim članom, sotrudnikom in bratskim društvom lepe božične praznike in mnogo sreče v novem letu.

KINO DVORANA BAZOVICA želi v praznikih in v novem letu čim bolj zadovoljiti svoje obiskovavce.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »KNJIŽIC« lepo pozdravljata čitatelje Knjižic in jim želita blagoslovljen božič.

»KATOLISKI GLAS« pozdravlja svoje bravce in jim želi vesele praznike in srečo v novem letu.

»DEMOKRACIJA«, glasilo SDZ v Trstu želi vsem Slovencem, doma in po svetu blagoslovljene božične praznike in srečno novo leto.

»NOVI LIST« vošči vsem Slovencem vesele božične praznike in srečno novo leto.

ZAHVALA. Ob zaključku 6. letnika »Mladike« se uredništvo in uprava iskreno zahvalujeta vsem sodelavcem in naročnikom, vsem, ki so kakor koli pomagali, da smo lahko uspešno zaključili šesti letnik edine slovenske družinske revije na Tržaškem.

PROSIMO vse, da nam ostanete zvesti tudi v novem letu. Potrudili se bomo, da bo izhajala »Mladika« redno tudi v naprej. Hvala!

ZA NAŠ DOM v ulici Donizetti št. 3 so darovali: ak. kipar France Gorše 5 dolarjev, N. Lazar 5.000 lir, F. Vodopivec 1000 lir, dijaki 12.000 lir, akademiki 200 lir. Lepa hvala vsem!

Posamezna številka Mladike stane 100 lir, po pošti 120 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 1000 (1200) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 3 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 2 funta.

*Najlepši
praznik
družine*

France Gorše: Božična misel — Luč prežene temo

Tiha družina ob novorojenem Otroku... Čeprav v revščini in stiski, daleč od mest in naselij, vendar vsa prevzeta od notranje sreče.

To je sveta družina ob jaslicah.

Bog ni mogel dati človeku lepšega ideala družinske skupnosti kot ga je dal z Marijo, Jožefom in božjim Detetom.

Če danes begamo za srečo in iščemo notranjega miru, ne iščimo poti v neznanu. Vrnimo se v družino! Vrnimo se v svoje tihe domove. A ustvarimo si domove družinskega zadovoljstva.

Sreča je v družini.

Kako sami bodo prav za božič vsi, ki so mladi, a nimajo družine. In kako sami bodo tedaj, ko bodo v starosti onemogli!

Ne bežimo pred družino!

In kako nekaj velikega bo manjkalo v vseh tistih družinah te dni, kjer je samo mož in žena, a ni otroka. Družina je šele takrat res prava družina, ko jo osrečujejo otroci.

Morda je prav o božiču najbolj na laž postavljeno tisto mišljenje sodobnega zmaterializiranega človeka: da je srečen brez otrok, ker mu je otrok v breme pri njegovem lahkotnem in lagodnem življenju. Lahko se bo nasitil in napil ta človek; toda resnične sreče ne bo doživel. In še bolj bo pogršel toplino tedaj, ko bo star in sam. Žal mi je za tiste ljudi.

Večkrat sem že iskala fotografijo, razglednico v knjigarnah, ki bi predstavljala srečno družino: očeta, mater z dvema, morda celo z več otroki. Pa pri vsem bogastvu razprodaje, take razglednice ne morem najti. Iskala sem jo prav za našo revijo; sliko, ki bi povelečevala lepo, srečno družino. Pravo družino. Take fotografije ne prodajajo. Javno mnenje je proti resnični družini. Namesto, da bi jo vsi povelečali, da bi vse storili, da bi take družine imeli, pa nimamo besed zanjo.

Vrnimo se k jaslicam! K lepi, tihi družini, ki je vsa prežeta s toplo in iskreno ljubeznijo. V taki družini bomo naši pravo srečo.

PRAZNOVANJE BOŽIČA

krščanskemu pomenu praznika je bil kaj naraven, saj je Kristus sonce pravičnosti in ob njegovem rojstvu je ljudstvo, ki je hodilo v temi, zagledalo veliko luč.

Rimsko praznovanje božiča se je s precejšnjo hitrostjo razširilo po vsem svetu. Na Vzhodu so ga sprejeli bolj neradi. Poročila pravijo, da se je v 7. stoletju uveljavil tudi v Palestini, kjer so se na spominski dan Jezusovega rojstva zbirali v Betlehemiški votlini.

Na velike praznike so se v prvih stoletjih krščanstva kristjani pripravljali s tako imenovanimi vigilijami. Prečuli so noč v molitvi in v zgodnjih jutranjih urah so darovali sveto mašo. To vigilijo so pozneje prestavili na dan pred praznikom. V tej cerkveni praksi in v starem poročilu, da se je Jezus rodil ponoči, je treba poiskati vzrok za tako priljubljeno božično polnočnico. Vigilijo so namreč preložili na dan, ostala pa je nočna maša.

Rimski kristjani so, kakor je že znano, petega stoletja, odšli na božič h grobu svete Anastazije, in jo počastili s posebno sveto mašo. V tej navadi je torej izvor druge božične svete maše. Sčasoma je seveda sveta Anastazija stopila v ozadje in je tudi ta druga maša dobila božični značaj.

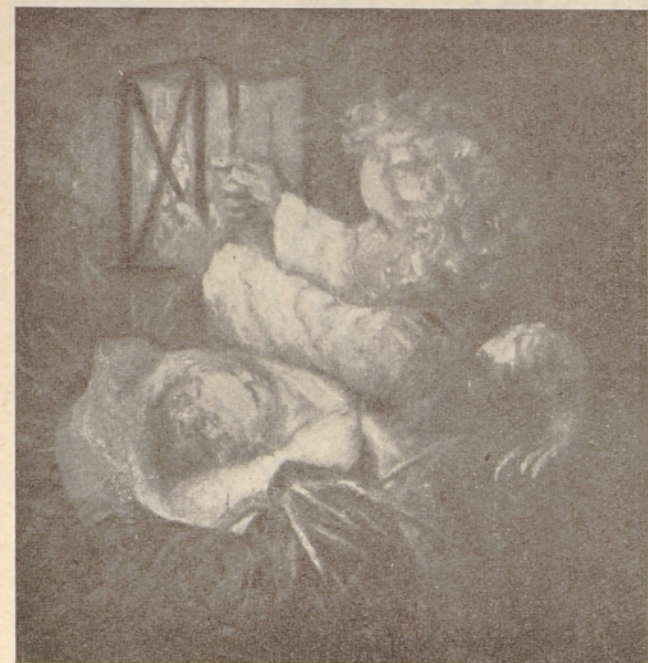
Najstarejša božična maša pa je tretja, to je slovesna v predpoldanskih urah. Rimski kristjani so se za to mašo zbrali v cerkvi sv. Petra. Pozneje pa v cerkvi Santa Maria Maggiore, kjer so imeli v posebni kapeli ponazorjeno Betlehemsko votlino.

Trojna božična maša je bila v navadi po krščanskem svetu že v 6. stoletju.

Cerkev S. Maria Maggiore je središče za praznovanje rimskega božiča. V njej hranijo tudi ostanke jaslic. Verjetno so to le ostanki prvih jaslic, ki so jih napravili v tej cerkvi, in ne ostanki pravih jaslic iz Betlehema.

Nešteto je navad, s katerimi so verni kristjani skušali poživeti na božič in na božični večer svojo vero v novorojenega Odrešenika Jezusa Kristusa. Eden najlepših izrazov te vere, upanja in ljubezni so prav gotovo jaslice, ki razveseljujejo male in velike. Teško je reči, kje in kdaj so nastale prve. Gotovo pa je, da v slovenski hiši ni božiča, če ni jaslic. Še lepši je božič, če ga poleg jaslic razsvetljuje tudi lepo božično drevesce, simbol Kristusovega odrešenja.

1. šk.

Božič je spominski dan Jezusovega rojstva in praznik ljubezni, ker je Bog prav za božič dal človeštvu največji dokaz ljubezni. Božji Sin je namreč postal človek, tak kakor mi, in začel svojo zemeljsko pot.

Kateri dan se je to zgodilo?

Sveto pismo in zgodovina nam tega ne povesta. A že v prvih stoletjih krščanstva se je uveljavilo prepričanje, da se je treba spominjati Kristusovega rojstva 25. decembra.

Kdaj so vpeljali božični praznik? Ker je največji praznik v cerkvenem letu velika noč, je ta imela prednost od vsega začetka. Na Vzhodu so se Kristusovega rojstva že od tretjega stoletja dalje spominjali 6. januarja, to je na praznik Razglašenja Gospodovega, ki je pri nas bolj poznan kot praznik svetih Treh kraljev. Samostojen božični praznik 25. decembra so vpeljali v Rimu že pred sredo četrtega stoletja. Izbrali so verjetno 25. december, ker je bil tisti dan poganski praznik nezmagljivega sonca, in ga je tako Cerkev pokristjanila. Prehod h

France Gorše:
»Jaslice«

PREROK VANEK

»Vi, gospod, počakajte malo.«

Ustavil sem se. Droben starec je kot mladenič živahno dohitel za mano in me potegnil za rokav. Radovedno sem ga premeril od glave do pet in se mu zazrl v obraz. Nosil je nekoliko črno obleko — bila je nedelja in od maše se je vračal — na glavi mu je čepel črn klobuk s širokimi krog in krog navzgor obrnjenimi krajci. Obraz je bil ves razguban, upadle ustne so pričale, da mora biti mož skoraj brez zob, med nosom in usti so porredno in samozavestno sršeli kratko pristriženi osiveli brki, iz ozkih oči pa je žarel silovit ogenj neuklonljive mladosti.

»Imam vam nekaj povedati, gospod,« je vneto začel.

»Kaj takega?«

»Velike reči, gospod. Pojdite z menoj, bova spila kozarček ali dva.«

Sel sem. Peljal me je v bližnjo hišo ob cesti. Nad hišo je stala mogočna lipa, pod lipo je bil vodnjak, ob vodnjaku starinski pil s kipom Matere božje in z napisom:

»Čast Bogu naj bode
za dobrote vode.«

»Vidite, gospod, to sem jaz dal postaviti. Tukaj nikdar ne zmanjka vode. Daleč v Istro sem šel po ta kip. Ves okoliš nima takega. Mati božja nam varuje to vodo. In kako dobra je in zdrava. Poskusite.«

Potegnil je nekajkrat za ročaj vlačilne cevi, natočil v nastavljeni lonček in moral sem piti.

Takoj ob studencu je stala klet, ob koncu novo zidane hiše Starec je skočil po ključ in odklenil. Prijeten vonj po novem, komaj zavrelem vinu nama je puhnil v lice.

Vino je bilo še kalno in vleklo je še vedno na sladko.

Trčila sva.

»Beseda je luč,« je povzel gostitelj. »Govoriti mora tisti, ki mu je dano. In meni je dano. Meni je razodeto in zapovedano.« Pogledal sem ga začudeno.

»Da, gospod, vi mene ne poznate. Zato sem vas poklical. To so velike reči, imenitne in svete. Veste, meni je vse povedano, kaj se bo zgodilo.«

Mož se je držal pomenljivo in resno. Napeto sem mu gledal v obraz in čakal. To mu je bilo všeč. Čutil je, da je njegov nastop učinkovit. In je nadaljeval.

»Trst bi moral biti med zadnjo vojno razrušen. Zaradi hudo-bije, ki se je v njem godila. Pa je Bog mestu prizanesel. Veste, zakaj? Zaradi vernih, ki so pristopali vsak dan k svetemu obhajilu. Bombe, ki bi morale padati na mesto, so padale na Hrib tukaj nad Žavljami. Mati božja je mesto varovala. Zato jo moramo klicati Marija Zmagovalka. Meni je razodeto in zaukazano.«

Na Hribu je treba sezidati veliko cerkev — prav tam, od koder je videti morje, Trst, Istro, Breg in Kras in štiriindvajset vasi raokoli. Cerkev mora biti posvečena Mariji Zmagovalki.

Velika procesija se bo vila ob posvetitvi cerkve iz Trsta na Hrib. Prvi del procesije bo že v Žavljah, zadnji konec pa še pri Sveti Ani, tako dolga bo. Gospod škof bodo vodili procesijo. Nedolžna dekleta bodo nosila kip Marije Zmagovalke. Jaz bom hodil spredaj in bom nosil Marijino zastavo. Godba bo igrala. Pevci bodo peli pesem o Mariji Zmagovalki. Čujte jo:

PO TRŽAŠKIH GALERIJAH

V Tržaških galerijah se odvija življenje v prijetno razgibanem tempu; razstava sledi razstavi in vse so na pretežno visoki umetniški ravni.

V OBCINSKI GALERIJI

sta razstavljala najprej: kipar *Mario Sarteri* svoje miniaturne, harmonično zelo popolne kipce; in slikar *Cesare Mocchiutti*, ki je prikazal prijetno-toplih olj.

V prvi polovici meseca dec. in še zadnje dni nov. pa smo imeli priliko videti v galeriji

»LA CAVANA«

nekoliko nenavadno osebno razstavo priznane videmskega umetnika *Getulia*. Ta mladi umetnik se poslužuje nekoliko nenavadne tehnike; z rezalnim strojem reže kovnaste ploskve in tako se mu posreči ustvariti ploskve z najrazličnejšimi črtami, ki ustvarjajo gledavcu vedno novo sliko, kakorkoli se premakne in dobijo tako plošče drugačno luč. Razstava je bila zelo zanimiva in ni čudno, da jo je obiskalo mnogo ljudi.

»GALERIJA ROSSONI«

Kdor je stopil pred dnevi v galerijo Rossoni je bil nekoliko presenečen, ko je videl tam razstavljene slike epigonov slikarjev 13. in 14. stoletja; vendar je brez dvoma vsak rad obstal pred eno izmed številnih izdaj Botticellijeve »Pomladi« in pred podobnimi slikami, čeprav je videl podobne slike že neštetokrat.

Nekoliko pozneje pa je razstavljal beneški slikar *Oskar Sogaro*. Sogaro je že starejši gospod in najraje slika svojo domačo pokrajino, Benetke: stare hiše, ozke ulice, kanale in ladje na morju; precej pogosta pa so tudi njegova tihožitja. Čeprav slikar ni več mlad zna vzbuditi, s svetlimi in milimi barvami, mladostno in razigrano razpoloženje.

V GALERIJI »LA LONZA«

je razstavljal zelo znani slikar *Ermando Figliolini* iz Vercellija. Razstavljena olja imajo po večini stare datume. Med njegovimi deli prevladuje tematika ženske, ki daje razstavi svojstven pečat; vendar pa visijo na stenah tudi številne pokrajine in cvetja. Slike so podane z lahkotnimi potezami čopiča in prijetno uskladene barve dajejo potezam še večjo lahkotnost.

»LA LOGGIA«

Po dolgem času so letos ponovno odprli tudi galerijo »La Loggia« — Piazza Piccole. Tukaj se je prvič predstavil občinstvu Tržačan *Claudio Fux*, ki prikazuje predvsem sheme radioaparatorov in načrte električnih nihalnih obtokov; prav zaradi snovi, ki si jo je izbral mladi slikar se zde slike nekoliko čudne in skoraj nerazumljive.

Marinka Pertot

Nadja Ivančič: »Božično drevo« (lesorez)

„PROCES PROTI JEZUSU“ V NOVEM GLEDALIŠČU

Po znanih nevšečnostih zaradi dvorane in policijskega dovoljenja, je bila končno v soboto, 8. decembra t. l. v lepo prenovljenem Avditoriju (vhod ulica Tor Bandena) otvoritev letošnje sezone Novega gledališča. Ob tej priliki so se nam igralci predstavili z igro sodobnega italijanskega dramatika *Diega Fabbrija*: »Proces proti Jezusu«.

Ali je bil Jezus po zakonih njegovega časa kriv ali ne? To vprašanje hoče rešiti skupina Judov, ki potuje od mesta do mesta in uprizarja proces v upanju, da bo odkrila resnico.

V drugem delu igre morajo sodniki izreči sodbo: po tedanjih zakonih je bil Jezus kriv. Tedaj pa se oglasijo nekateri med gledavci in prične se živahna debata za in proti Kristusu. Vstane duhovnik, vstane intelektualac — bivši seminarist, vstane ženska s ceste, vstane preprosta snaživka na sodišču. Vsak izpove svoje prepričanje in se iz kakega notranjega nagiba ali zaradi kake življenjske situacije, v kateri se je znašel, postavi na stran Kristusa ali proti njemu.

To delo, ki v osnovi spominja morda nekoliko na Pirandellovo gledališče, izzveni, ko si ga gledal do konca, kot moderen misterij. Do te oznake nas privedejo pisateljeva etično-religiozna razglablanja in pa odločno katoliški zaključek igre, ki izzvem kot očitna in zavestna izpoved avtorjevega katolištva.

Igra je vsekakor zanimiva po vsebini in zgradbi in si jo je vredno ogledati. Igravci — med njimi je veliko mladih — so v režiji Fulvia Tolusse igro skrbno naštudirali in upravičeno žanjejo z njo lepe uspehe.

Marij Maver

O Devica, bod češčena,
ti Kraljica vseh nebes;
ti si Mati, vir življenja,
ti si sladka, mila res.

Vse bliščave te obdajo,
sončno sije tvoj obraz;
ti, o Mati, kot si bila,
si na zemlji zdaj pri nas.

Vedno tvoj obraz je mili,
mile tvoje so oči;
da bi se ljudje rešili,
se ponudiš, Mati, ti.«

Mož je pel glasno, kar vreščeče, navdušeno in samozavestno kot na perutih veličastnega zmagoslavja. Samo odkašljal se je in že nadaljeval:

»Ste slišali, gospod? Imenitne reči bodo to. Kaj takega še ni bilo. Potem bo ta cerkev postala velika božja pot. Kakor Sveta Gora. Iz vse Istre in s Krasa in od vsepovsod bodo ljudje romali k Mariji Zmagovalki. O, to so velike reči, imenitne in svete. Meni je vse razodeto in zaukazano.«

Oddahnil si je. Ves žareč je bil v obraz. Med govorom je mahal z rokami, stopical sem in tja, dvigal klobuk, da je zdaj in zdaj zableščala izpod njega bela pleša, kričal je, migal z brez-zobimi usti, sline so mu škropile iz njih, z vsem svojim bitjem je deloval in pričal kot neustrašen prerok, ki hoče na vsak način izpolniti svoje poslanstvo.

»Goreč mož, ste in dobro znate govoriti,« sem po premolku spregovoril, ko me je starec pričakovaje gledal.

»Moram govoriti, gospod, in vse, kar sem vam povedal, se mora zgoditi. Vi boste pisali gospodu škofu. Potem bova oba šla k njemu, jaz in vi. In milostljivi gospod škof bodo vse naredili, kakor je zapovedano.«

Gledal sem ga r.a pol resno, na pol v smehu.

»Pa če vam gospod škof ne bo mogel verjeti?«

»Kako da ne? Povedal bom, kakor sem vam, in še lepše bom povedal.«

»Kako pa vam je ime?«

»Ivan. Drugi mi pravijo Vanek. V krstnih bukvah pa je zapisano Janez Kosič. No, vseeno je.«

»In koliko let imate?«

»Osemdeset jih bo letos.«

»Pa ste še kot mladenič.«

»Hvala Bogu. Na Sveto Goro bi zopet rad romal. Veste, štiridesetkrat sem bil tam. Zmerom peš. Bos sem hodil. Zato pa se je prikazala Mati božja meni in ne milostljivemu gospodu škofu v Trstu. Oni so imeniten gospod, ali na Sveti Gori niso bili štiridesetkrat in peš tudi ne in bos niso hodili. Če pa človek peš ne hodi, to sploh božja pot ni. Jaz sem hodil. Zato pa sem tudi zdrav. Nikdar nisem bil bolan. In še dolgo bom živel. Vi me ne boste pokopali.«

»Bog ve.«

»Jaz pa vem, da ne. Mene bodo pokopali milostljivi gospod škof.«

»O!«

»Da, da. Povedano mi je.«

Natočil je vnovič in sva pila.

V cerkvi je pozvonilo poldan. Križala sva se in glasno molila.

Bil sem še tešč. Moj gostitelj ni mislil na to, ko me je pojl z vodo in novim vinom.

Poslovil sem se in stopil na dvorišče.

»Saj se bomo še kaj videli, Vanek, kajne?«

»O, videli. Pridem kaj k vam.« In je pokazal proti beli hiši nad vasjo, zasilnemu župnišču, kjer sem stanoval.

»Prav, Vanek. Na svidenje.« Pognal sem se mimo vodnjaka in lipe po strmi cesti navzgor.

Na pragu svoje hiše je še vedno stal preroški starec in veselo in zaupno gledal za menoj.

Mimo okna je švrknil s svojo gibčno postavico in že je potrkal na vrata sunkovito in bobneče, da sem vztrepetal. Vstopil je in snel svoj zamaščen vsakdanji klobuk.

»Hvaljen bodi Jezus Kristus.«

»Na veke.«

Izza lahnega suknjiča, ki je bil nekoč siv ali rjav ali Bog si ga vedi kakšen, je privlekel drobno steklenico.

»Malo žganega sem vam prinesel. Da vas bo pogrelo.«

»Bog plačaj, Vanek. Burja je tu in mraz in prav mi bo prišlo.«

»Veste, prinesel bi že prej, pa me doma niso pustili. Da ne utegnate z mano imeti opravka. Kaj res?«

»No, kar sedite, Vanek, boste kaj povedali.«

»Same lepe in koristne stvari, gospod. Moja glava je drobna, pa dosti nosi. Jaz znam vse, kar smo se v šoli učili, na pamet.«

In je začel. Najprej s katekizemskimi vprašanji in odgovori. Teklo mu je, ko da pojče jutri k birmi. Potem je deklamiral pesmi: Vodnika, Stritarja, Gregorčiča in Bog ve koga vse. Nazadnje je zapel. Bil je brez posluha. Glas pa je imel, da so se tresle stene.

»Beseda je luč,« je opravičeval svojo zgovornost. In je načel poglavje o vojni. Bil je avstrijski vojak. Dosti krajev je prehodil, dosti ljudi spoznal. Vsi so ga imeli radi.

S posebnim navdušenjem je govoril o vasi Križevci pri Ljutomeru na Štajerskem. Kaj se mu nekoč primeri v tem kraju? Gre po cesti — sam samcat, zdrav in dobre volje kakor vedno. Tedaj zagleđa, kako mu od daleč teče nasproti razdivjan konj. V lahen vozič je vprežen, na voziču sedita dve ženski, vpijeta na pomoč, vajeti so jima padle iz rok, konj pa divja kot pobesnel. Tam stoji gruča vojakov. Skušajo ustaviti. Zaman. Konj divja naprej. Zdaj se bo voz prevrgel in razbil, ženske bodo obležale na tleh.

Tedaj nastopi on, Vanek Kosič, bistra glava. V trenutku sleče svojo vojaško bluzo, stopi konju naravnost nasproti in mu vrže bluzo čez glavo, sam pa se zažene konju na hrbet in zgrabi za vajeti s svojimi žilavimi rokami. Samo nekaj zmedenih korakov še in konj se ustavi, krotek kot jagnje.

Ženski sta peljali rešitelja domov, mu dali vse, kar je hotel, in najraje bi, da bi ostal za vedno pri njih. Bili sta bogati, mlajša — hči — je bila brhko dekle kot le kaj, ali on je tedaj imel že svojo nevesto, čakala ga je doma in ostal ji je zvest.

Tako je pravil Vanek in še dodal: »Vidite, gospod, tako se je zgodilo: jaz sem ukrotil konja, ki nisem imel nikdar opravka s konji, še z osli ne.«

In je počmrgaval s svojimi drobnimi očmi, še vedno premikal ustne, krilil z rokami in bil nadvse zadovoljen s samim seboj.

»Pa — gospod,« je po kratkem oddihu resno, s spremenjenim glasom začel starec, »o nečem drugem se morava pomeniti.«

»No?«

»Kdaj bova šla na Hrib? Treba bo poklicati še tri gospode iz Trsta. Povedal bom in boste vse zapisali. Lep dan bo moral biti, jasen, da bomo videli vseh štiriindvajset vasi.«

»In potem?«

»In potem naprej, bom že povedal. Takrat, ko bodo prišli gospodje in bodo zapisali. Meni je razodeto. Čujte. Pred vojno sem imel staro na pol podrto bajto in kos njive — to je bilo vse. Pa mi je bilo rečeno: „Vanek, ti boš še milijonar.“ Glejte: prišli so Nemci in hišo požgali. Zdaj pa stoji nova, velika, moč-

IZPRED MIKROFONA NA FILMSKO PLATNO

RAZGOVOR Z ALEKSIJEM PREGARCEM

Proti koncu novembra se je vračal preko Trsta v Ljubljano Aleksij Pregarc. Bil je v Rimu, kjer je dokončal snemanje nekega filma. Med kratkim odmorom v Trstu je z ženo obiskal tudi svoje stare prijatelje pri Radijskem odru in se z njimi zadržal v prijateljskem in razigranem razgovoru. Zastavili smo mu nekaj vprašanj o njegovem delu, na katera je prav rad odgovoril.

»Kako si se vživel v ljubljansko okolje, potem ko si opustil sodelovanje pri tržaškem Radijskem odru in odšel iz Trsta?«

»Vsak začetek je težak in je potrebno veliko dobre volje, osebnega zanaša in vztrajnosti, da lahko človek uspe. Meni je bila ta začetek nekoliko olahkočen, ker mi je v začetku veliko pomagala režiserka Balbina Baranovič-Batelino, ki sem jo spoznal še v Trstu, ko je pri Radijskem odru režirala nekaj del.«

»Kakor smo slišali, si odigral nekaj odgovornih vlog.«

»Da. Igral sem v glavni moški vlogi v Lorcovi „Čudoviti čevljarki“ v Mladinskem gledališču. Bil sem partner Majde Potokarjeve in Franceta Presetnika.«

»Kaj pa drugi nastopi?«

»V okviru Eksperimentalnega odra sem igral v igran Robert Pinget: „Mrtvo pismo“, „Igrice“ Dominika Smoleta in Girardonjev „Amphition 38“. Skoro vsa ta dela smo igrali na reviji ljubljanskih gledališč v okviru ljubljanskega festivala. Poleg tega na stopam v ljubljanskem radiu, zlasti pri mladinskih oddajah.«

»Kaj pa s tvojim filmskim udejstvovanjem?«

»Prvi kontrakt s filmom je prišel na vrsto v poletju. Začel sem z režiserjem Gianfrancom Parolinijem v filmih „Stara zaveza“ in „Leto 79“. Filma imata biblijsko podlago. Zelo dobro vlogo mi je dodelu režiser Guido Malatesta v filmu „Inki“ (v italijanščini: Maciste contro i cacciatori di teste), ki smo ga snemali v ljubljanski okolici in končali v Rimu, kjer sem se zadržal skoraj mesec dni. Od tem se namreč sedaj vračam v Ljubljano. Sodelovala sta še slovenska igravca Demeter Bitenc in Stanc Raztresen.«

S temi in drugimi prijateljskimi pomenki se je Aleksij Pregarc poslovil od bivših kolegov Radijskega odra. Želimo mu še večjih uspehov pri gledališkem in filmskem delu.

Član Radijskega odra

SMUČARSKI TEČAJ RAZGOVOR Z RAFKOM DOLHARJEM

Ker je smučarski tečaj na suhem neobičajna stvar, smo zastavili Rafku Dolharju, ki ga je vodil, nekaj vprašanj.

»Kakšni nagibi so vas vodili pri organizaciji tega tečaja in kakšne uspehe od nje ga pričakujete?«

»Zadnja leta je za zimski šport vedno več zanimanja. Tudi med našo mladino je mnogo takih, ki bi vsaj nekajkrat radi smuknili na sneg. Seveda si med njimi le malokdo privoščiči smučarskega učitelja, ko že oprema za na sneg zahteva nekaj finančnih žrtev. Ker pa iz izkušnje na smučarskih poljanah vem, da moram z začetniki izgubiti mnogo ur pri razlaganju osnovnih smučarskih likov in telesnih gibov, ki jih lahko razložimo in vadimo tudi na parketu, smo se odločili, da to poskusimo v Trstu.«

»Zakaj pa svojemu tečaju niste dali običajno obliko predsmučarske telovadbe?«

»Zato ker velja smučarska telovadba na splošno za nekaj dolgočasnega. V telovadbi, ki je seveda zelo potrebna, navadno začetnik ne vidi smotrnosti, ker ne prikazuje direktno smučarskih likov in s tem izgubi na zanimivosti. Pri našem tečaju pa ima začetnik občutek, da je sredi smučarskega polja in njegovih naravnih ovir in da se nauči lahko like, ki jih bo pod sorodnimi pogoji izvajal na snegu.«

»Kako si pomagate pri pouku smučarskih likov?«

»Vsak lik posebej najprej teoretično razložim, pomagam si tudi z risanjem na tablo, kar bi pa zahtevalo risarskega mojstra, potem lik sam pokažem in končno lik vadim s tečajniki in popravljam njih napačne v izvajanju telesnih gibov prav tako kot pri tečaju na snegu.«

»Ali ste naleteli pri tem tečaju na kakšne posebne težave?«

»Edina težava je v tem da slehernega smučarskega lika ne moremo definitivno preiskusiti na snegu preden preidemo k naslednjemu. In čeprav izvajam vsak lik vedno iz enostavnejših, ki jih vsaj teoretično obvladajo, ne vem če bodo učenci toliko potrpežljivi, da bodo tudi na snegu praktično vadili like v istem zaporedju. To je seveda odvisno od dobre volje posameznika. Idealno dopolnilo temu tečaju pa bi bilo osemdnevni skupni trening na snegu in bi bilo gotovo, pri tem napredovanje v praktičnem smučanju razmeroma zelo hitro.«

Franč Mljač

na, več je vredna kot milijon. Pa moje pašne bi morali videti. Kake trte, kake oljke! Vse sem sam zasadil. Nikdo nima v vasi olja kot jaz. Vidite, kaj pride ven — iz mojih besed. Za vse sem vedel, kaj se bo zgodilo. Ko so cvele češnje, sem rekel Nemcem: „Vi jih ne boste zobali.“ In jih niso. Bežati so morali iz Trsta, kolikor jih niso prej postrelili, ko so bili sadeži še zeleni. Tako je, vidite. Meni je vse razoceto.«

»Dobro, dobro, Vanek. Ali zdaj boste morali iti. Glejte, noč je zunaj.« Pogledal sem skozi okno v nastajajoči mrak.

»A, kaj noč, beseda je luč,« je odvrnil starec.

Vendar se je počasi dvignil, se zaupno poslovil in dostojanstveno odšel.

Prve češnje so zardele. Po osapski dolini je bil živžav dan in noč: vsi ptiči od plemenitega kosa in nežnega slavca pa do ščinkavca in navadnega vrabca so bili dobre volje. Zdaj je prepeval eden, zdaj drugi, potem pa vsi skupaj.

Vanek Kosič je bil od jutra do večera v njivah. Že vse od prve pomladi. Kot krt je venomer ril po zemlji, ves majhen in neutrudljiv.

Tisto jutro me je peljal s seboj. Moral sem mu blagosloviti zemljo — pašne, vinograde, njive, oljke, vse. Na treh različnih krajih.

»Veste, gospod, brez božjega žegna ne zraste nič. Vsako leto dam blagosloviti. „Nič ne stane, hasni pa dosti,“ so dejali rajniki gospod Kompare iz Ospa. Meni še nikdar ni pobila toča. In mi tudi ne bo.«

Odkril se je in molil. Z jasnim zaupnim obrazom je zrl v svetlo jutranje nebo.

Stopila sva pod češnjo in segla po rdeče bleščečih sadežih. Mož je požiral cele, s koščicami vred.

»Vse je božji dar. Škoda je kaj metati proč. Pa tudi za želodec je najbolj zdravo zaužiti vse, kakor je Bog dal.«

Gledal sem ga nejeverno pa s smehom v očeh.

»Zdaj bodo kmalu prve fige cvetke zrele, potem pridejo marelice in hruške ivanjščice pa petrovke. Avgusta pa bo že grozdje. No, sadja ne bo manjkalo. Gospod, kadar vam bo všeč, pridite pa vzemite. Zaslužili ste.«

»O, hvala, Vanek. Sam si ne bom upal. Boste morali vi z mano.«

»Sam ali oba skupaj. Vseeno je.«

Tedaj me je pomenljivo pogledal, nehal jesti in zašepetal:

»Ali — čujte, gospod, na tisto ne smete pozabiti. Na cerkev, ki bo božja pot. Saj veste. Pravil sem vam. Zaukazano imam in se mora zgoditi. Veste, jutri pojdem h gospodu kanoniku pri Svetem Justu. Češnje bom nesel pa malo žganja. Z njim se bova pomenila. Dober gospod so in imeniten tudi. Se že poznavata.«

»Prav, prav, Vanek. Vidite, jaz sem čisto navaden duhovnik, pa še mlad povrh. K takim večjim gospodom se morate obrniti, ki so že kaj izkusili in tudi nekaj pomenijo.«

»Da, da, prav to mislim.« In so se mu zasvetile oči. »Pametno ste povedali, gospod. Zakaj to — so velike reči, in imenitne. Meni je vse povedano in zaukazano.«

Vzpenjala sva se v strmino. Skozi trte, mimo oljk, po ozkih stezah in kolovozih. Kot otrok je Vanek stopical in brzel ob meni in še malo se ni upehal.

Ostal je v novem vinogradu visoko pod cerkvijo.

Jaz pa sem poln mladega jutra in pomladne pesmi hitel v župnijsko pisarno.

Spremljala me je počoba preroškega starca Vaneka Kosiča, dopolnjevala občutje in s pristnim življenjem slikala bele stene župnišča.

Božič med otroki brez mladosti

Nekje sem bral o natečaju, ki ga prireja neki državni zavod v Rimu. Mesto je bilo vabljivo: sedem ur popoldanske študijske inšpekcije, hrana, stanovanje, perilo in še 25.000 lir mesečno povrhu. Boljšega si ne bi mogel želeli! Zjutraj bi lahko hodil na univerzo, popoldne bi delal, zvečer in ob prazničnih dneh pa študiral. Kot nalašč zame! Vložil sem prošnjo in bil sprejet. Še prej pa bi moral opraviti nekakšen poizkusni tečaj, in sicer bi moral tri mesece prebiti v neke vrste sirotišnici, oziroma kot sem kasneje ugotovil, v poboljševalnici za mladoletne. No, otroke sem vedno imel rad, služba me je mikala, in zato sem ponudbo kaj rad sprejel. Zložil sem v kovček najnujnejše in se sredi poletne vročine odpeljal proti jugu.

Velletri ni daleč od Rima, na poti v Neapelj, kakih štirideset kilometrov. Peljal sem se z avtobusom. Na postaji me je čakal bodoči kolega. Majhne postave je bil, zato mu je bilo takoj nerodno ob meni in je to nerodnost skušal prikriti z gostobesednim govorom. Všeč mi je bil. Ime mu je bilo Amildo, doma nekje iz Ciociarije. Vse to sem izvedel v borih desetih minutah, na poti od postaje v zavod. In še mi je povedal, da sem zelo slabo naletel, ker so me poslali sem, v to poboljševalnico, ki ji v vsej Italiji ni para. Slaba hrana, vode malo, prostega časa nič, prazničnih dni pa sploh ne poznajo. Potolažil sem ga, da bo ostal tu le eno tromesečje. Okoli božiča se bom vrnil v Rim. Voščil mi je, da bi tako res bilo, ko sva prispela pred stavbo, o kateri bi človek rekel, da je majhna, zapuščena vojašnica. Stopila sva v vežo, tema kot v peklu, dasi je zunaj sijalo tako sonce, ki bi lahko še mrtvece oživilo. Šla sva po stopnicah in se ustavila pred steklenimi vrati, skozi katera je prihajalo malo svetlobe. Potrkal je. Star hreščoč glas je vabil naprej. Stal sem pred samim ravnateljem zavoda. Bil je to star gospod — duhovnik. Na prvi pogled bi sodil, da je že zelo blizu osemdesetemu letu. Izpod nagubančenega čela je gledalo dvoje strogih oči, ki so se pa takoj osvetlile in omehčale, čim je začel govoriti. Povedal mi je, kaj bo moje delo, na kaj moram paziti, kako se moram vesti in mi priporočil posebno strogost. O podrobnostih, da me bo že Amildo poučil. Po tem kratkem srečanju je odslovil. Z Amildom sem šel naravnost v učilnico, ne da bi mi dali časa, da bi odložil kovčeg.

Kakih dvajset fantov je hrupno vstalo. Šla sva h katedru. Amildo jim je z glavo pokimal, da lahko sedejo. Spet isti hrup. Stavil bi, da so nalašč tako delali. In res jih je Amildo okregal za to. Predstavil je novega predstojnika (to naj bi bil jaz) in jim priporočil, naj se dostojno vedejo. Nato me je pozdravil in z mladim duhovnikom, ki ga še opazil

nisem, odšel. Spet hrup in hrup. To mi ni ugajalo. Povem jim, da se to ne spodobi in da se to takim mladim fantom čisto nič ne poda. V odgovor mi nekdo z zadnje klopi zatrobi. To je običaj cestnih pobalinov. Na srečo sem tistega opazil. Sedem h katedru, pogledam sedežni red in tistega pokličem po imenu: Angelo Pace. Fant petnajstih let vstane s porogljivim nasmeškom na ustnicah: »Professò, ... želite?»

»Pojdi iz razreda!«

»Jaz? In zakaj?»

»Dobro veš zakaj, pojdi!«

»Če še sto takih velikanov kot vi pride, se ne umaknem!«

»Izgini od tod,« zarjovem.

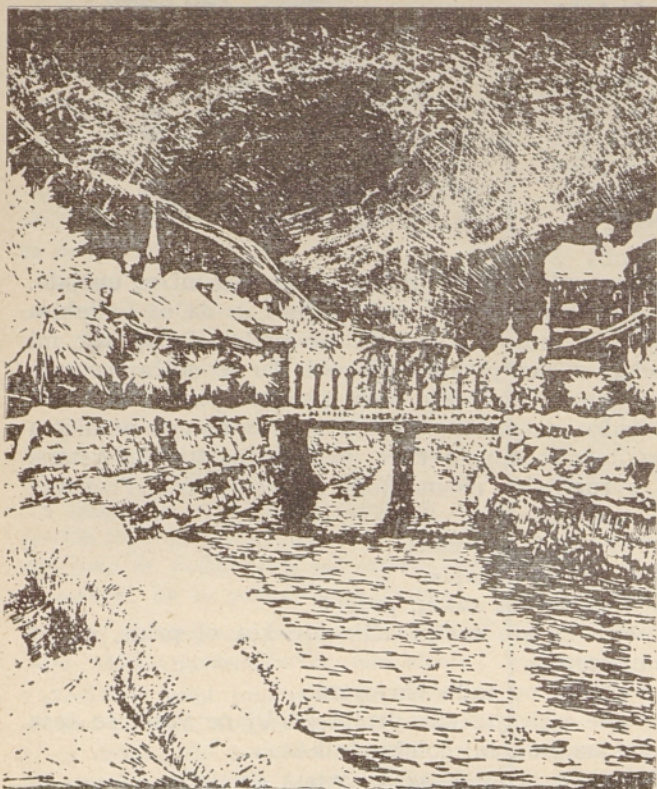
»Ne izzivajte me, professò! Vi ne veste še česa sem jaz zmožen, golobradnik!«

To mi je bilo preveč. Zdelo se je, da so vse to že vnaprej organizirali, da bi me takoj v začetku ustrašili, da bi lahko kasneje počeli, kar bi se jim ljubilo. Zato sem se pomaknil proti zadnjim klopi, pogledal pobalina naravnost v oči in: »Če se mi v eni minuti ne pobereš iz razreda, te bom pa sam ponesel!«

»Ste videli, fantje, kako se zna pošteno razgreti naš novi professò!« Ozrl se je po razredu, da bi videl, če ga res vsi občudujejo. »No, pa me premaknite, če morete!«

Stopim mu za korak bliže, da ga res zgrabim in vržem iz razreda. Pace se za spoznanje umakne, nato pa skoči, da bi me udaril. Prestrežem mu pest in ga z vso silo udarim v lice. Fant omahne, jaz se s tem okoristim, ga zgrabim in ga dobesedno nesem iz razreda. Na hodniku ga postavim na tla in mu zabičam, naj se ne gane. Nato se vrnem v razred in zaprem vrata za seboj. Čez hip se spet vrata na stežaj odpro in Pace vstopi. Spet grem k njemu in spet ga porinem ven. On spet noter, jaz pa spet ven. A to pot me celo udari. Kri mi stopi v glavo. Tudi jaz začnem mahati z rokami, dokler ne vidim, da je fantu zadosti. Ko se vrnem v razred, povsod tišina. Vsi imajo knjige v rokah in berejo, ali se vsaj delajo, da berejo.

Tako je potekel moj prvi dan službe. Da sem s Pacejem tako obračunal, mi je bilo takoj žal, zlasti še, ko sem izvedel, da je bil naknadno še pošteno tepen za isti prekršek. Bolj sem spoznaval te fante, bolj so se mi smilili. To so bili otroci, ki niso nikdar poznali trenutek resničnega veselja, srečo družinskega ognjišča. Eni so bili sirote, drugi sploh staršev niso nikdar poznali. V razredu sta bila tudi dva brata. Enemu je bilo štirinajst let, pa je še sedel v prvem razredu ljudske šole. Njuna mati je bila črnka, živela je v Braziliji, oče pa pijanec, ki se je preživljal tako, da kradel po Rimu, dokler ga

Marijan Tršar: Čevljarski most

ni policija zasačila in ga spravila na varno. Še tri leta nista bila stara, ko so ju zaprli v sirotišnico in od tod sta potem romala od zavoda do zavoda. Še nekega drugega fanta ne bom nikdar pozabil. Nekega popoldneva, ko mo šli na sprehod, mi je pravil o sebi. Njegova mama, sveta duša, tako je dejal, je dobra z njim. Večkrat ga obišče in mu marsikaj lepega prinese (da živi v javni hiši, kot mi je Amildo povedal, mi je skušal prikriti). Očeta pa, da bi res rad poznal. Preden umre, bi rad le to, da bi mu zasadil nož v srce. Mislil sem si, da je to le mladeniška vročekrvnost, ki bo s časom minila. Ko sem ga pa nekega večera zasačil, kako brusi dolg in oster nož, sem v resnici spoznal, da je to v njem že močna odločitve.

Tako so minevali dnevi, tedni in meseci. Fantje so se name privadili in, če izvezemo kako redko izjemo, bi lahko rekli, da so me celo vzljubili. Samo še enkrat sem imel z njimi večjo sitnost in tudi to kmalu v začetku. V zavodu bi po pravilniku lahko rabili bič. Jaz tega nisem maral, ker se mi je zdelo, da tam, kjer beseda ne zaleže, tudi palica nič ne pomaga. Fantje so mislili, da je to znak bojazljivosti in so me skušali strašiti. Nekega popoldneva sem jim odtrgal nekaj oddiha, ker so se bili zjutraj slabo vedli. V protest me je na sprehodu skupina šestnajstih napadla, me pošteno natepla in raztrgala obleko. Hudo mi je bilo. Tak prekršek bi moral javiti ravnateljstvu, ki bi poročal naprej policijskim oblastem in bi bili krivci prestavljeni v strožji zavod. Vso pot nazaj v zavod sem razmišljal, kaj naj storim. Jezen sem bil, a fantje so se mi smilili. Zato sem se odločil, da bom o zadevi molčal. In tako sem tudi storil. Fantje so moje dejanje prav razumeli. Celo Pace me je posledj spo-

štoval. Včasih se je tako vedel do mene, kot bi mu bil oče. Počasi sem ga vzljubil.

Prišel je božič. Majhno podeželsko mestece je zaživelo. Povsod vabljive reklame, zvečer žive luči. Ljudje na cesti nasmejani, dobre volje. Nekaj tega veselja in nestrpnega pričakovanja rojstva Gospodovega je prodrlo tudi v naš zavod. In kako tudi ne bi! Fantje so hodili ven v šolo, kjer so imeli prijatelje, ki niso bili v zavodu, ki so živeli v družini in so torej imeli popolnoma drugačno okolje, bolj naravno, bolj pravo. In so govorili o božiču, o praznikih, o darilih, ki jih bodo dobili, o prelepih snežnih krajih, kamor bodo šli skupaj s starši. Na nekatere moje fante so taki pogovori vplivali zelo negativno. Mislili so na srečo drugih in pri tem objokovali svojo žalostno usodo. Drugi bodo v družini, z očetom, z mamo, jedli bodo dobre reči; oni pa v zavodu, med tistimi mrzlimi štirimi stenami, vsakdanja kaša, kisli predstojnikovi obrazi, na njih mizi potice in izbrana jedila, pa tiste dolge cerimonije v cerkvi. Zanje nihče ne skrbi, še tolažilne besede ne bodo imeli. So pa bili v mojem razredu tudi taki, ki so se božiča veselili. Če nič drugega, bo vsaj malo spremembe, več prostega časa, več iger, malo boljše hrana, božična potica, pa še kdo od predstojnikov utegne podariti kaj dobrega iz svojega kroznika, če bodo pridni. Name niso mogli računati, ker sem od vsega začetka odklonil, da bi jedel s predstojniki. Raje sem delil skromno menzo s fanti.

Na predvečer je prišlo pismo iz Rima, s katerim so me obvestili, da sem preizkušnjo srečno preстал in da sem zatorej od tistega dne prost in da bom prevzel novo službo v glavnem mestu po božičnih praznikih. Novice sem bil vesel. Pismo sem pokazal ravnatelju. Čestital mi je in mi dejal, da sem prost. Vendar prostosti nisem maral. Že dolgo je bilo, ko sem se bil odločil za to. Kako naj bi pustil te fante, ki sem jih resnično vzljubil, prav na Božič, ko me bodo vendar najbolj potrebovali. Amildo je že šel domov. Tisti mlajši duhovnik tudi. Ostal bo le pater minister, ki je tako zelo strog. Kakšne praznike bi imeli z njim! Ravnatelju sem stvar obrazložil in ga prosil, naj mi dovoli, da preživim praznike v zavodu. Razumel je mojo prošnjo in mi rad ugodil. Zvečer pri večerji je fantom povedal o moji odločitvi. V jedilnici je zadonelo: Hurra! To je bilo sicer proti pravilom, a to pot sem se veselo nasmejal in se jim tiho zahvalil. Še nisem vedel, kakšen božič me čaka.

Na predvečer je bilo v zavodu vse veselo. Pripravili smo jaslice v cerkvi in ene tudi v veži zavoda. Dan je hitro minil. Po večerji sem dobil od ravnatelja dovoljenje, da lahko peljem fante na sprehod po mestu, da si ogledajo razsvetljene izložbe. Tega so bili še najbolj veseli. Nato smo se vrnili v zavod in izjemoma poslušali radio, dokler ni prišel čas za polnočnico. Po polnočnici smo pili čaj in snedli potico, ki sem jo bil za to priliko kupil. Spat smo šli z zadovoljstvom v srce. V njih očeh sem bral resnično notranje veselje. Celo večerno molitev so nocoj opravili nekam svečano.

Naslednji dan: božič! Na ta dan je bilo staršem dovoljeno, da pridejo po otroke in jih odpeljejo

za ves dan. Najbolj žalostno pa je bilo, da po nekatere sploh ni nihče prišel.

Angelo Pace je bil vse tiste dni pred božičem nekam zagrenjen in čudno molčeč. Na božično jutro, ko so starši prihajali, je sedel Angelo mirno v kotu, gledal ljudi, ki so prihajali in odhajali. V očeh je imel čuden izraz. Prijatelj se mu je približal. Zapodil ga je. Neverjetno! On, ki je imel tako rad družbo!

Popoldne je ostalo le še pet mojih fantov. Ostali so šli s starši. Angelo Pace se opoldne sploh ni dotaknil kosila. Se besedice ni spregovoril. Padlo mi je na misel, da bi ga povabil ven, morda v kino, saj je tolikokrat zvečer vstajal s postelje, da bi z okna gledal na platno kina na odprtem. Vesel je bil mojega povabila. Prosil sem za dovoljenje, pridružil moje fante drugi skupini in sva šla.

»Imaš kako posebno željo?« sem ga vprašal.

»Ne, zame je vse eno!«

»Bi morda šla v Eden?«

»Veste, še najraje bi se malo sprehodil.«

»Prav!«

Nekaj časa sva hodila. Ko sva prišla do bara, me ustavi in prosi: »Če se vam ne zdi prehudo, bi mi ponudili kozarček konjaka?«

»Kozarček konjaka!?«

»Nisem ga še nikoli pil.«

»Ni prav primerno, pa naj bo!«

Vstopiva in sedeva k mizici v kotu. Naročim dva konjaka. Čim natakar prinese, me nekam nerodno pogleda, seže po kozarčku in izpije. Posili ga kašelj.

»Vidiš, tako je, če *golobradnik* nekaj hoče, kar ni za njegova leta.«

»Oh, oprostite mi, oprostite mi tudi tistega golobradnika! Od kar ste vi tukaj z nami, marsikaj razumem, kar se mi je prej zdelo smešno.«

»Nič za to! Vsem se prej ali slej odpro oči!«

»Veste, saj bi bil tudi jaz rad kot drugi, pa ne morem.«

Nato oba dolgo molčiva. Ne vem, kako bi začel. Pa mi on sam pomaga:

»Ste videli danes? Vsi so šli z mamó ali z očetom.«

»Kaj pa ti? Zakaj ni prišel nihče pote?«

Spet je nastopil dolg molk.

»Ko pa nimam žive duše na svetu!«

»Pa vendar poznaš vsaj mater?«

Takoj mi je bilo žal, da sem tako rekel. Najraje bi se bil ugriznil v jezik.

»Oprosti, morda ti je umrla?«

»Oh, ne, ne vem! Jaz sem najdenec, veste. Edino za svoje ime vem. Pri Uršulinkah so me pustili. Še mesec dni nisem bil star.«

»Oprosti mi!« sem zamomljal.

»Nič, saj niste mogli vedeti!«

Naročil sem še konjak zase, zanj pa slaščico.

Nadaljeval je: »Je vedno tako za božič! Sam ostanem. Pa sanjarim. Zdi se mi, da zagledam svojo mamó na avtobusu, kako se pelje sem. In nenadoma pride, vstopi, jaz jo objamem. Oh, objeti jo, vsaj za trenutek jo objeti!«

Oči so mu rosne.

»Kaj bi dal, da bi ti mogel to željo uresničiti!«

Vasica spi pod snežno odejo

mu rečem v nespametnem upanju, da bi ga potolažil.

On pa nadaljuje: »Včasih ponoči ne morem spati in si jo predstavljam. Kakšna je? Je visoka, je lepa? Gotovo ima črne lase, pa temne oči. Lepa mora biti moja mama!«

Zdaj se več ne premaguje in solze mu polzijo po licu. Še meni je nerodno in tesno pri srcu.

»Mogoče pa le pride, tako, na ta sveti dan, prikaže se na vratih...«

Tedaj nenadno vstane, steče k vratom. Žalostnega lica se spet vrne in sede.

»Tam na vratih sem jo zagledal, takšna je bila, kakor jo vedno vidim v sanjah. Prav ona!«

»Ne boj se, tudi zate bo prišel pravi dan. Mogoče še prav kmalu,« sem dejal kar tjavendan, ko nisem našel bolj pametne misli.

»Mogoče pa res...«, odvrne.

V njegovih besedah je bilo toliko upanja, da se mi je v dno duše zasmilil. Obrnil sem pogovor na drugo. Tako sva še dolgo kramljala, dokler ni bil čas za večerjo. Z veseljem sem opazil, da je Angelu odleglo. Vrnila sva se v zavod.

Brž ko sva stopila v vežo, sva zagledala ravnateljca. Čudno, on nima take navade, da bi se v veži zadrževal, najbrž čaka na naju; nekaj ni v redu.

»Angelo!« ga pokliče, »tu je neka gospa...«

Šele tedaj sem opazil, da je v veži še neka druga oseba.

»Iz listin, ki nam jih je predložila...«, je nadaljeval stari gospod.

Tedaj pa, kot bi nenadoma strela razsvetljila vse, je bilo Angelu jasno.

»Mama!« je divje zatulil in se ji zapodil v objem.

»Angelo, moj Angelo!« je bolešno vzkliknila ženska in strastno stiskala k sebi sina, ga poljubovala na lica, na lase, na oči, na ustne: »Angelo, moj Angelo!«

»Mama, moja draga mamica!«

»Čudna so pota Gospodova,« je dejal gospod, dvignil roke k nebu in blagoslovil mater in otroka.

Kot sem kasneje izvedel, je bila Angelova mama nekje z juga. Iz ljubosumja je bila ubila moža. Obsojena je bila na dvajset let ječe. Zaradi dobrega vedenja so jo pa na božič pomilostili.

TISK KINO RADIO IN TELEVIZIJA

Značilnost današnje civilizacije je slika, je civilizacija obveščevanja. Kultura prihaja k nam, v ustanove našega družbenega življenja, v intimnost naših domov s tiskom, filmom, radiom in televizijo. Ta kultura pa prihaja med nas brezpogojno, v slikah in opisih in le redko tako kot bi želeli, da bi bilo primerno za naš družinski krog. Sodobni človek je v svoji moralni in verski vzgoji neuravnotežen, razdvojen, nagnjen k temu, da raje sledi ideologijam kot pa idealom, umetniškemu in političnemu povelečevanju kot pa k pravi lestvici moralnih vrednot.

Naravno je, da nam obveščevalna sredstva posredujejo dogodke in vprašanja iz sodobnega življenja in časa. Tisk postaja tako tovarna javnega mnenja, kino nam prikazuje navade in gledališče se je odmaknilo od svojega klasičnega poslanstva, da je zrcalo, sodnik in učitelj. Vse prepogosto nam prikazuje le odklone, odstopne in zablode Tisk, kino, radio in televizija so tako postali namen samim sebi, neodvisni od moralnih obveznosti in vzbujajo le počutnost, brez ozira na vero in moralo. V imenu svobode obveščevanja, izražanja, književne in umetniške odkritosti se počasi in postopno rušijo ne le temelji krščanstva temveč tudi narava zasebnega in javnega življenja. Claudel je pravilno zapisal: »Ko je uničena Beseda božja, je uničena tudi beseda človeka.«

Vsakdanja izkušnja nam priča o tem notranjem razdejanju. Ruši se duhovna vsebina besede, predstava in prikazovanja življenja. Duhovna kultura je prenehala biti duša kulture in se vedno bolj oddaljuje od svojega poslanstva.

Ob velikem tehničnem napredku in razvoju obveščevalnih sredstev Cerkev ne more ostati odsotna. Papeži zadnjih desetletij so se v pogostih nagovorih in okrožnicah dotaknili tega vprašanja in dali krščanskemu svetu potrebne smernice. Danes se tudi Cerkev poslužuje teh modernih sredstev obveščevanja in širi svojo besedo, saj je čuvarica prave duhovne svobode posameznika, družine in družbe.

Škof Fulton Sheen o obveščevalnih sredstvih

Kdo ne pozna ameriškega škofa Fultora Sheena? Petintrideset let je govoril po radiju in sedaj nastopa na televiziji. Na razna vprašanja je dal za »Osservatore Romano« naslednje izjave.

V kakšnih odnosih sta radio in televizija z Bogom?

Vsi znanstveni napredki so neke vrste razodetje božje. Se razume, da ne razodetje njegovega božanstva, niti skrivnostnega učlovečenja, temveč na rave, ki je »božja hčerka.« Ko je Stvarnik ustvaril svet, ga je povil s strašno močjo, druge mogočne sile pa se nahajajo v svetu. In njegov Duh je dopustil, da je ljudem uspelo, da so odkrili tajne sveta, ki jih je on skril v naravo. Atomska energija, radio in televizija, to so božji blagoslovi. Ko govorimo o radiu in televiziji, se moramo predvsem zahvaliti Bogu. Znanstveniki in vsi, ki se teh sredstev poslužujemo, nismo njih ustvarjavniki temveč samo odkritelji. Znanstveniki iz knjige narave samo »prepisujejo« dokaze o božjem bivanju. Pisec knjige pa je Bog sam. Sedaj, ko poznamo, da vsi ti blagoslovi prihajajo od Boga, ali bi ne bilo prav, da bi vsa Cerkev obhajala vsako leto in po vsem svetu »znanstveno nedeljo?« Na to nedeljo bi se zahvalili Gospodu z javno zahvalo za ves znanstveni, tehnični in umetniški napredek XX. stoletja. Vsak dan se Bogu zahvaljujemo za hrano, zakaj mu ne bi izrazili svojega veselja in zahvale za toliko odkritja, predvsem za radio in televizijo. Radio in televizijo bi lahko na nek način primerjali s Staro in Novo zavezo. Radio nam predstavlja Staro zavezo, ko so besede le slišali, ne pa tudi videli. Televizija pa ima novo razsežnost in je prišpodboda Nove zaveze, ko ne samo slišimo ampak tudi vidimo. Pa še z druge strani imata radio in televizija nek odnos do Boga. Poznamo različne vrste luči. Sončno luč, ki osvetljuje naravo. Višja v prednostni lestvici vrednot je luč čutov, ki jo imajo živali. Nad to je luč razuma, ki omogoča človeku, da spoznava naravni zakon. Še mnogo višja in višjega reda je luč vere, po kateri pridemo do vere v božje razodetje. Najvišja pa je luč, ki je Kristus, ki je »luč sveta«, je Bog v nedostopni luči, je nadnaravna luč. Znanost pa je odkrila novo vrsto luči. Danes vemo, da ta luč biva v naravi sami. Kako bi mogli brez te luči posredovati naš glas po radiu in naše slike po televiziji? Vse vesoljstvo je v luči. Znameniti angleški znanstvenik Sir James Jeans je dejal: »Najbolj znanstvene besede v sv. pismu so besede: „Bodi luč!“ K tej vrsti luči spadata tudi radio in televizija. Zato se moramo globoko zahvaliti Gospodu za ta blagoslov. Ali ne beremo v psalmu (XXXV, 10) »V Tvoji luči, vidimo luč.«

Moralnost radia in televizije

Ekscelenca, kakšnih načel se moramo držati ljudje, kadar govorimo o morali radia in televizije?

Prvo načelo, ki ureja ti dve sredstvi, temelji na svobodi in ne na dovoljenem. Radio in televizija morata uživati tisto svobodo, ki jo je Bog dal ljudem. Razlikovati pa moramo troje oblik svobode. Ena vrste svobode se enači z dovoljenim: delam vse to, kar mi je všeč. Ni ga, ki bi ne vedel, kako je ta podvrsta svobode zmotna in vodi v popolno zmedo. Drugi vidik svobode je tisti, ki je povzročil koncentracijska taborišča in drži danes tretjino sveta pod srpom in kladivom. Tretja svoboda pa sliči dolžnosti in odgovarja redu. Radio

in televizija morata uživati le to zadnjo svobodo. Ker sta radio in televizija sredstvi, je njuna morala odvisna od načina, kako ju uporabljamo. Vse stvari lahko uporabljamo slabo. Pomislimo le na vino in ogenj. Ogenj je koristen, dokler zajet v peči ogreva prostore, nevaren pa je, če vname hišo.

V človekovem življenju mora biti poleg dela tudi oddih, zabava. Tu nastopata radio in televizija, ki sta vsakikrat slaba, če izkrivita božji zakon, žalita moralo in človekovo dostojanstvo, ali kadar žalita pobožnost, ljubezen božjo in bližnjega.

Odjemavci teh vesti so posamezniki, družina in družba. Radio in televizija lahko škodujeta posamezniku, kadar jih prekomerno rabi in ga odtujeta od njegovih dolžnosti do bližnjega, do dela, molitve in resnega razvoja njegovega razuma. Radijo in televizija sta lahko škodljiva, kadar namesto da bi vodila k edinosti in slogi razdvajata, oblikujeta istolično, čredno družbo, ko vsi mislijo na isti način in nihče več ne misli zase. Totalitarne in diktatorske države se poslužujejo teh sredstev za uničenje družbe. Za narodno življenje je velikega pomena, da so programi različni, da so informacijski viri različni. Sicer ni več mogoča nobena primerjava in novice ne dajejo in ne predstavljajo več moralne vrednosti.

Branje in razmišljanje morata krepiti proces sklepanja. Če pa imamo samo radio in televizijo in smo pogreznjeni v družbo, v kateri živimo, nimamo več opornih točk za presojanje.

Ko govorimo o radiu in televiziji, predstavlja družina, zlasti pa še otroci, posebno poglavje. Tu mora nastopiti načelo izbire. Če se starši tega načela ne drže, lahko postane raba radia in televizije zelo škodljiva. Ni staršev, ki bi dovolili otrokom, da se oblečejo v kakršnokoli obleko, ali da bi uživali kakršnokoli hrano in pijačo. Če starši tako nadzirajo hrano svojih otrok, morajo še bolj pozorno izbirati radio in televizijo, tako da smejo otroci poslušati in gledati samo to, kar je koristno za njihov fizični, moralni in duševni razvoj. Če sta pa radio in televizija drugačna, »se plazita v hiše, lezeta skozi okna kakor tatovi.« (Joel II. 9)

Slike in ideje imajo magično moč. Starši morajo vse storiti, da dobe njihovi otroci le dobre slike in zdrave ideje. Mi delamo tako, kot mislimo. Če so naše misli zmotne, bodo napačna tudi naša dejanja. Eno največjih nevarnosti, ki jih predstavlja televizija, je šola nasilja. Dolgo časa so ameriški televizijski kanali predvajali vsakih 48 minut kako nasilje. Vse to je silno kvarno vplivalo in stopnjevalo zločine mladoletnih.

Zahvalimo se Bogu in ljudem za dobre oddaje

Kakšna sredstva bi svetovali, eksclenca, za uspešno sodelovanje med ljudmi našega časa in tem mogočnim obveščevalnim sredstvom?

Poslušavci in gledavci morejo imeti pri tem dvojno vlogo. Mnogi se v tem pogledu ne drže pravilno. Kdo se spomni, da bi se kdaj zahvalil radijski postaji za dober program? Vsaka dobra radijska oddaja, vsaka dobra televizijska predstava sta kakor dišeči balzam, ki napolni hišo s prijetnim

Svete Višarje pod snežno odejo

vonjem. Redki pa se spomnijo, da bi se zahvalili Bogu, kot sem omenil za »blagoslov« radia in televizije.

Se manj pa je takih, ki bi dvignili duha zahvale Vsemogočnemu za tiste, ki pripravijo dobre programe. Koliko je gledavcev, ki pišejo na vodstva različnih postaj, da bi se zahvalili, ker so jim posredovali, da so videli svetega očeta ali slišali po radiu njegov glas? Kako hvaležno bi bilo osebje radia in televizije, če bi se vsaj vsak deseti pokazal hvaležnega za njihov trud. Ne pozabimo, da imajo te družbe ogromno dela in da programi stanejo velike vsote.

Pomislimo samo na cerkveni zbor. Na ducate je bilo v Rimu raznih televizijskih družb, ki so si prizadevale, da bi v razne države poslale čimbotj točno sliko velikega zborovanja katoliške Cerkve.

Malo podjetij je bilo v teku moderne zgodovine, ki bi bila tako delavna za stvar vere kot sta radio in televizija. Če oddajajo verski program za to niso plačani. To delajo samo zato, da posredujejo javnosti in Gospod jih bo blagoslovil.

Zato boste razumeli moj poziv, da pošiljate radiu in televiziji zahvalna pisma, zlasti tisti, ki so imeli kako korist od oddaj, ker so jim utrdile moralo, razum in srce. Gledavci televizije in poslušavci radijskih programov pa imajo še eno dolžnost —, da protestirajo. Ne smemo biti samo hvaležni za dobre programe, pokazati moramo tudi svojo nejevoljo za slabe programe. Često so samo protestna pisma edino sredstvo, ki ga imajo odgovorni, da spoznajo, če so njihove oddaje sprejemljive ali pa ne. Vsakikrat ko se pokaže napad na dostojnost, morajo tisti, ki morajo skrbeti za javno in družinsko moralo, takoj protestirati.

Pred leti so v ZDA oddajali zares nemoralne programe. Toliko je bilo protestov, da so jih morali ukiniti. Še drug način, da uveljavimo svoje pravice —, a poslužiti se ga smemo le tedaj, če gre res za težak slučaj —, je ta, da bojkotiramo industrijske izdelke družbe, ki je plačala to ali ono oddajo. Seveda velja to samo za one države, kjer se to dogaja. V naših dneh je morala nekaterih denarnica.

Taka je sodba škofa Fultona Sheena o poslanstvu modernih družbenih obveščevalnih sredstvih. S tem postavljamo tudi naše bravce pred novo vprašanje. Kaj poslušajo in gledajo, kako o tem sodijo. Drago nam bo, če bomo v tem oziru prejeli kako sodbo. Radi jo bomo objavili in nanjo odgovorili.

Med slikami umetnika

Spacala

Eden najpomembnejših kulturnih dogodkov v začetku decembra sta razstavi akademskega slikarja Lojzeta Spacala. Zanimalo nas je, kako se nam bo umetnik po več letih predstavil.

Stopili smo v Občinsko galerijo .Prvi vtis, ki ga dobiš, je resnost in eleganca razstave. Umetnik je pretehtal svoja dela, preden se je odločil, kaj bo razstavil. Med slikami je še vedno Spacal, tisti poet našega Krasa, ko mu v barvi zapoje gmajna in zid in hiša, borjač in razsvetljeno okno, brzozjavne žice nad stavbami, morje in odsev mesta v njem, razburkani valovi in soline v Istri, a poleg vsega tega gotska katedrala in odsev pozlačenih mozaikov v bizantinskem svetišču. In še in še. Da, to je on,

še vedno barvni kraški poet, vendar tolikokrat nov, na mnogih slikah povsem nov kot ga še nismo videli. Vse te slike so pretehtane, na vseh se odraža poezija sveta, ki nas obdaja. Dovršena poezija. Umetnik je izbiral resno.

Na stenah, ki so skoraj preveč sive, tako da ne pridejo slike do polnega izraza, vise tudi grafike velikega formata. Prav te nas posebej prevzamejo. Skrbno so razvrščene in z velikim okusom. Nič ni odveč, nič nametanega. Razstava je elegantna, da je v ponos umetniku in rojakom.

Zato pravim, da je Spacalova razstava najpomembnejši kulturni dogodek v našem mestu, ne samo ta čas pred prazniki, ampak morda najpomembnejši zadnjega časa sploh. Človek je vesel, ko stopi v ta razstveni prostor in se ponovno vrača vanj.

Resnost in eleganca sta značilni potezi tudi za njegovo razstavo barvanih plošč v agleriji »La Cavana«. Tu bo mnogim obiskovavcem Spacal razumljivejši. To ni več slikarstvo, ampak je že tudi plastika, vendar se tudi na tej plastiki prelivajo barve z veliko prefinjenostjo in v veliki harmoniji druga v drugo.

JOŽE PETERLIN

RAZGOVOR Z UMETNIKOM

MARINKA PERTOT

V ponedeljek 3. decembra so odprli istočasno kar dve razstavi našega znanega akademskega slikarja *Lojzeta Spacala*. V Občinski galeriji je razstavil grafiko, v galeriji »La Cavana« pa pobarvane lesene plošče. Lojze Spacal, Tržačan po rodu, je študiral umetnost najprej v Benetkah nato v Milanu, močneje pa se je oprijel svoje umetniške dejavnosti v internaciji. Od tedaj je neutrudno delal in vidno zorel, tako da spada danes ne samo med najboljše tržaške slikarje, ampak si je pridobil tudi velik svetovni sloves in leta 1958 je prejel na beneški Biennali nagrado za grafiko.

Medtem ko sem si ogledovala nenavadno elegantno Spacalovo razstavo grafike v Občinski galeriji, sem opazila slikarja Lojzeta Spacala. Povprašala sem ga po tem in onem in je z velikim veseljem in z izredno prijaznostjo odgovarjal. (Upam, da sem zapisala glavni smisel njegovih odgovorov.)

Gospod profesor, če se ne motim, ste razstavljali zadnjič v našem mestu pred kakimi štirimi leti. Čemu tako dolg molk?

Res sem zadnjikrat razstavljajl v Trstu leta 1958. Molk je morda res nekoliko predolg, vendar sem mnenja, da se mora vsak slikar predstavljati občinstvu v daljših presledkih, da lahko pokaže vsakokrat nekaj novega v svojem delu.

Kako to, da razstavljate sedaj kar v dveh pomembnejših tržaških galerijah, kar je novost za naše mesto?

Za Trst je to res novost, v drugih večjih mestih, kot so Rim, Milan, Pariz, pa je to nekaj običajnega; slikar, ki je istočasno tudi grafik skoraj vedno razstavlja v eni galeriji slike, v drugi pa grafike.

Vemo, da ste zadnja leta veliko razstavljali, posebno v tujini, in da ste prejeli tudi številna priznanja. Ali bi lahko povedali, kje ste razstavljali in kje ste želi največ priznanja?

Predolgo bi bilo naštevati vse razstave v zadnjih letih, zato se bom omejil le na letošnje. Meseca maja sem razstavljajl z velikim uspehom kakih 45 grafik v S. Paulo v Braziliji; aprila sem razstavljajl barvne plošče v Ljubljani v »Mali galeriji«; nato sem razstavil iste plošče še v Cortini, sedaj pa jih lahko vidimo v galeriji »La Cavana« v Trstu. Največje zadoščenje pa sem imel brez dvoma v Ljubljani, kjer je obiskalo mojo razstavo v štirih tednih kar 32.000 obiskovavcev, kar je rekordno število in nedvomno velik uspeh, posebno če pomislimo, da obišče v Trstu razstavo domačega slikarja približno 1000 ljudi, tujega pa morda 200. Drugo tako priznanje pa sem imel v Zagrebu leta 1954.

Kaj mislite o tržaškem občinstvu?

V obmorskih mestih se ljudje navadno ne zanimajo veliko za umetnost, posebno ne za slikarstvo; žal je tudi v Trstu tako.

Kako so pa sprejeli Vašo razstavo?

Mislím, da precej prísrečno in toplo. Bolje so sprejeli plošče v galeriji »La Cavana«; posebno bolj preprosti ljudje mislim, da to umetnost bolj občutijo. Umetnost je jezik, ima svojo slovnico, sintakso in pravila, katerih se umetnik strogo drži; zato se umetnik dolga leta uči tega jezika ustvarjanja in zato je popolnoma razumljivo, da preprost človek ne more kar tako, na prvi pogled dojeti neke slike; prav zato mislim, da so plošče bolj dojemljive kot grafiká.

Zdi se mi, da ste v zadnjih letih nekoliko spremenili svojo tehniko, kako to?

Slikar mora biti dosleden; in jaz skušam biti tak. Pri vsakem slikarju mora biti vidna neka smer, bodisi ravna ali zavita, vendar mora imeti slikar neko fizionomijo in kakor ne sme drugih posnemati, tako ne sme niti sebe ponavljati.

Ko tako ogledujem Vaše grafike, se mi zdijo nekatere kot na dlani, nekatere pa nekoliko bolj nerazumljive, kaj pravite k temu?

Cilj umetnika ni ilustrirati naravo, on samo čuti v naravi, narava nanj vpliva in to ostane v njegovi podzavesti. Ko ustvarja, pa skuša pokazati to podzavestno. Ker pa ni nujno, da ustvarja vedno na licu mesta, ampak upodobi le to, kar čuti, postanejo njegove slike včasih nekoliko skrivnostne, vendar ima vsaka slika v sebi neko poezijo. Da dojamemo človek to poezijo pa mora imeti že neko umetniško kulturo, ki si jo pridobi s tem, da pogosto obiskuje umetniške razstave, se ob slikah ustavlja

in tudi zamisli. Ob tej priliki bi rad pohvalil vse tiste slovenske profesorje, ki spodbujajo mladino k umetnosti in jo sami vodijo na umetniške razstave, kolikor jim čas dopušča; to je za formiranje mladega intelektualca zelo koristno.

Katere slike, ki jih razstavljate, so Vam najljubše in katere mislite, da so občinstvu najbolj všeč?

Meni so vse zelo drage, drugače jih ne bi razstavil. Občinstvo pa gleda zelo različno; nekaterim so bolj pri srcu plošče, drugim grafika, vendar mišlim, da imajo rajši plošče.

Oprostite indiskretnemu vprašanju; ali kaj prodaste slike, posebno v Trstu?

Čeprav je standard tukaj višji, moram žal priznati, da se slike tukaj težje prodajajo kot npr. v Jugoslaviji. V Italiji pa je nasplošno tudi manj ljubiteljev grafike, veliko več jih je v Jugoslaviji, v Nemčiji, na Švedskem in sploh na severu.

Tako se je najin pogovor zaključil. Še enkrat sem se umetniku prav prisrčno zahvalila in mu želela še obilo uspeha.

V Boljuncu pri Trstu

»lučajo sv. Štefana«

Vsako leto 26. decembra »lučajo« v Boljuncu pri Trstu »sv. Štefana«. Med Slovenci je ta navada samo v Boljuncu, kolikor do sedaj vemo.

Sredi vasi je prostoren trg. Ljudje mu pravijo Gorica. Tu »lučajo« vsako leto »svetega Štefana«.

Štefan je bil prvi mučenec za Kristusovo vero. Ker se trdovratni, zagrizeni judovski vodniki niso mogli ustavljati svetnikovi modrosti, so v jezi naščuvali in nadražili še druge ljudi proti njemu, da so ga zunaj Jeruzalema s kamni pobili.

Ta dogodek je podlaga boljunškemu običaju. Domača dekleta imajo glavno vlogo. Že pred božičem si nakupijo jabolka in pomaranče. Nekoč — tako pravijo stare žene — so dekletom kupili fantje jabolka in pomaranče. To je bilo tedaj, ko dekleta niso delala v tovarnah, ampak so bila le doma in niso imela denarja. Zdaj imajo pupe denar, zdaj naj sadje kar same kupijo.

Na Štefanovo popoldne se zbere iz Boljunca in iz okoliških vasi veliko ljudi. Vsi pridejo gledat lučanje. Ko se ljudstvo vsuje po blagoslovu iz cerkve, se ustopi v velik krog na Gorici. Znotraj tega kroga se preriva in nestrpno čaka mladi svet. Pupe medtem stečejo domov po polne škrtocce.

Nenadoma prileti od Velike ulice les prvi »kamen« med otroke. Mladina v mrazu komaj čaka. Sedaj je njena ura. Lučanje se je začelo. Za prvim jabolkom prileti drugi in že se vsuje cel trop pomaranč. Otroci med vikom in krikom lovijo že kar po zraku. Polno rok je zdaj v zraku, v hipu se vse skloni in se preriva. Gruča mladih se podi »če in les«, iz enega konca na drugi konec. Kjer lučajo tam lovijo.

Če prileti tak »kamen« med odrasle, ga hitro poberejo in zalučajo v zrak, da pade zviška zopet med otroke.

Okoli stoječi se ob tem lahko tudi nasmejejo, da je kaj. Kakšen po judovsko zaluča v mladega

»Štefana«, kar naravnost vanj, ga zadene ali v hrbet ali v kapo, v kučmo, da mu jo sname in odnese. Prava sreča v nesreči je, kadar prileti »kamen« prav na nos. »Auuu! Ubogi Štefan!« ... Ma, kaj se hoče? In že je vse pozabljeno. Le gledavci še ne morejo ustaviti smeha.

Počasi zmanjka tega dobrega »kamenja« in ljudstvo se zadovoljno zopet odpravlja. Mladi pregledujejo svoj pober, da ga odneso domov, če ga že po poti ne pospravijo. Sedaj se šele zopet zavejo, da je mrzlo. Malo jih trese mraz, pa se zavijejo in se počasi v skupinah razhajajo vsi veseli, da so doživeli in tako srečno preživeli »lučanje sv. Štefana«.

Vprašamo stare none, od kdaj je v Boljuncu ta običaj. Pa pravijo: »Ko sem bila jaz dekle, je že bil. In moja mati je rekla, da je bil tudi takrat, ko je bila ona mlada.«

Tako je. Običaj je zanimiv in star in edinstven, saj ne poznamo nikjer drugod kaj podobnega. Zato naj ga boljunska dekleta ohranjajo in izročajo drugemu rodu.

Avrelj Lukežič: »Zimska krajina«

ZAPISKI K SMOLETOVI

SMER SODOBNE SLOVENSKE LITERATURE

Antigoni

V koroški Kroniki je Lev Detela objavil razpravo o Smoletovi Antigoni. Zaradi zanimivosti jo posređujemo našim bravcem

I.

Resnična umetnost izven sodobne duhovne križe, ki se je rodila iz zapletenih gospodarskih, družbenih, političnih ali civilizacijskih pojavov prejšnjega stoletja. Silovit razmah civilizacijskih dobrin je s svojim utilitarističnim značajem prerasel koristi človeškega duha. Televizija, filmi, različne slikanice, revije in pustolovska literatura je neredko zgolj odsev senčnih črt našega zmaterializiranega časa. Taka množična »kultura« je navaden kič, medtem ko resnična umetnost ostaja nekje popolnoma drugje. — Prava umetnost nastaja šele v premagovanju zla, katerega posledica je trpljenje; zato ji je prav krščanstvo ena glavnih gonilnih sil. Umetnost je novo življenje, ki je vzkliko iz umetniškega k sočloveku in Bogu stremečega duha in se razraslo v novo breztelesno in harmonično telo. Umetnost je ljubezen do sočloveka; in ljubezen je neminljiva, kot je povedal že sv. Pavel (Vse mine, samo ljubezen ostane). Umetnost je humanizem in se v svoji resničnosti ne more podrežati nikaki shemi humanizma, zato ni niti idealistični, domobranski, socialistični ali morda tehnokratski ali birokratski humanizem, kot nekateri danes poudarjajo. Umetnost je tudi poezija, lepota, resnica.

Očiščevalna komponenta umetnosti se skriva v trpljenju. Umetnik ne more stremeti samo v poče očarljive pokrajine; spustiti se mora prav do dna; v mlakuži mora odkriti studenčnico in bednega človeka mora znati povišati in mu odpreti srce. Te besede zvone v danšnjem času izrazito anahronistično, vendar so resnične in pomembne. Bile bi koristen nauk marsikateremu sodobnemu pisatelju, ki se je podal iskat človeško resnico med kamne in zveri. Pisatelj mora iskati resnico — in to tudi za eno lastne svobode ali blagostanja ali celo življenja. Resnica življenja pa se skriva tudi v človekovi vrednosti. Oni armenski pisatelj, ki je pred desetimi leti zaneseno vzkliknil: »Človek je vreča iz kože, napolnjena s krvjo,« je kot človek in kot umetnik popolnoma mrtev in vsaj banalen. France Bevk v svoji novi knjigi Slepa ulica zaključil na natesalo ujeto zgodbo s samomorom. In res mu je v delu zmanjkalo umetniške moči. Njegova Slepa ulica je resnično slepa ulica umetnosti. Tudi Dostojevski, Andrejev, Camus, Pasternak ali G. Greene opisujejo tragiko življenja, globoke padce uglednih osebnosti, toda problemom znajo najti trajno rešitev; to dela njihova dela nadčasovna in jim daje vrednost. Rešitev vedno obstoji; nikoli ne smemo obupati, čeprav je treba iskati včasih dalj časa. »Kdor išče, najde; kdor trka, se mu bo odprlo.«

Seveda je boj za resnico oster in težak; večina jih obupa že na prvi stopnici. Zato ni predpogoj za dobrega umetnika le talent ali celo genialnost,

temveč vztrajna in težka borba za dobro, resnično in lepo. Pravi umetnik mora trpeti, kajti šele v trpljenju se nam odkrije prava podoba sveta. Spominimo se samo na Rusa Dostojevskega, ki ni trpel le duhovno, temveč tudi telesno. Sam preganjan od božjasti in drugih bolečin se je prikopal do resnice, ki jo v romanu Bratje Karamazovi razodene na smrt bolni deček Kolja Krasotkin. Trpljenje je tam iskanje življenja in otroci so bodoče človeštvo. Tako pojmovanje je krščansko pojmovanje in marksistična literarna zgodovina bi rada zadevo prikazala popolnoma popačeno. Dostojevski je umrl leta 1881. Vendar je pisatelj Andrejev junak, ki je izšel izpod njegovega peresa. Andrejev je traged, boreč se na meji med Bogom in safanom. V grozi je zagledal pričetek ruske boljševiške revolucije in zbežal na Finsko, kjer je v blaznosti umrl. V revoluciji gredo čista srca na pokolj, je nekje zapisal. In res je v noveli Povest o sedmih obešenih (v slovenščino jo je prevedel Josip Vidmar) pretresljivo razgalil podobo človeškega trpljenja tistih nemirnih let. V njegovih delih nastopajo čisti ljudje idealisti, ki so prikazani kot svetniki. Nasproti jim stoji strašna temna gonilna sila revolucije, ki popelje ljudi svetnike na morišče, čeprav so si želeli nekaj povsem drugega. V tem je Andrejev nadaljeval preroško napoved, ki jo je izrekel že Dostojevski v romanu Besi. Camus je teze obeh pripeljal v absurd.

Danes postaja človek vedno bolj sam. Pravih pisateljev bogoiskavcev je vedno manj. Dekadenca cvete. A to več ni dekadenca Bodlaira, Verlaina in drugih (n. pr. Arcibaševa v Rusiji), ne, to je dekadenca smrti. »Danes je bliže do Lune, kot k človeku v sosednjo ulico,« je nedavno zapisal ruski pisatelj Ilija Ehrenburg. znan po svojih spominih in boju zoper tehnokracijo.

Danes je težko biti pravi umetnik. Kljub temu bo umetnost, ta skrivna sila, polna mistike in življenja, ta očiščevalka, zmagala in odrešila. Umetnost je namreč tisti novi vrh, do katerega je prišel ustvarjavec po zakonih lastne metafizike, svojega razpona med peklom in nebom. Tako je za antičnega kiparja Fidijo spodaj barbarski nered in odsotnost vsakršne mere, zgoraj pa absolutna pravilnost oblik in božanski sijaj, ki lije iz njih. Za slikarja fra Angelica je mračna globina priroda brez milosti, a svetli vrh plačilo in rešitev. Michelangelu je spodaj kaotična zmešnjava materija v spanju, a vrh združitve teh elementov v večno harmonijo. Pri Beethovnu obstoji na dnu nemorala, zloba in razočaranje, a zgoraj ljubezen in radost. Delacroixu je dno nedinamičnost, a vrh polet vseh sil.

Van Gogh občuti na dnu strah in razočaranje (v črnem in rdečem), a zgoraj absoluten mir (v ze-

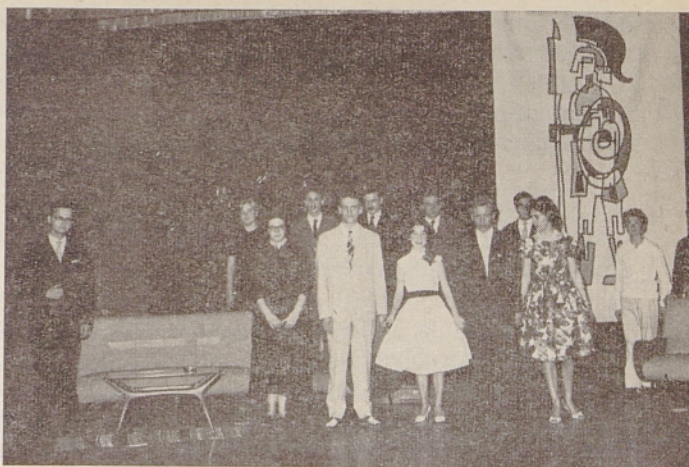
lenem in belem), življenje pa je posrednik v modrem, a zlasti vprašanje satanske rumene barve, po kateri tava posameznik na robu blaznosti.

Vsak človek je razpet na križu — med dnom in vrhom. Odlično je prodril Prešeren v Krstu v smisel človeškega darovanja in samožrtvovanja in tudi Cankar se je boleče boril za odrešitev. Kdo ve, kako daleč so v svojem tihem, nezapisanem življenju prodrli vsi ti. Ali so ljudem resnično dali tisto, kar je bila njihova dolžnost? Kljub vsemu nas njihova dela še predobro pouče, da je umetnost velika skrivnost, ki je največja prav v svojem najvišjem vrhu, tam, kjer beseda in misel postajata dejanje. Umetnost je tako velika skrivnost, da bi se poslovili od vseh sil, ki nas oklepajo v naš navaden svet, ko bi bili zmožni, da gledamo v atmosferi in svetlobi, v kateri sama živi.

II.

Umetniki na vzhodu se resnici često zaradi nevarnosti izognejo. Zato je njihova »umetnost« redko resnična umetnost. Sicer pa je tudi tu potreba pristaviti, da imajo tudi dela z določenimi pomanjkljivostmi umetniško vrednost. Njihova vrednost je prav v kombinaciji slabega in dobrega, nad katerima zmagata dobro, včasih celo resnično. Toda tedaj se pripetijo primeri Pasternak ali Kocbek, ki vržejo temne sence na celotno dogajanje. Težka je borba z birokracijo in oblastmi. Drama Dominika Smoleta Antigona pa jo je nedvomno pogumno začela. Saj ta drama resnično ni kaj novega v svetovnem merilu. Podobno so že pisali ali Anouilh ali Satre ali Frisch ali Hauptmann, itd. Zgodovinske osebe se namreč v vseh teh dramah podajajo na nove poti, v nove dimenzije, kjer je pseudohistoričnost ključ in varovalna barva za različne možnosti (in nemogućnosti) človeškega mišljenja, počutja in obnašanja, zlasti pa sredstvo izpeljave dokaza absolutnosti večnostnih principov, ki se dvigajo nad trenutno družbo in oblast. Tako gledanje je često nehote idealistično, vodi pa tudi v novi humanizem, ki hoče ukiniti sovražni odnos med sovražniki, klečajočimi še pod grozotnimi prividi nedavne vojne. Od tu gledano je pseudohistorična drama izrazito pozitivna, čeprav je tudi odsev eksistencializma ali nove romantike, kateri neredko pripada. Slabo v teh dramah je zlasti to, da lahko živa resničnost izgine v temo, kar se je delno zgodilo v Smoletovem neoklasicističnem poskusu.

Mladi avtor se je lotil trnovega posla. Smoletova drama ne dosega Sofoklesovega istoimenskega dela, niti Anouilhove drame, polne šarmantnih dialogov in bizarnih domislic (stari grški vojaki igrajo šah). Čustveno vzvišeno in človeško originalno dogajanje antične drame je slovenski avtor postavil v okolje, ki je abstraktno in zamegljeno s teženjem v absolutnost za vsako ceno. Smoletovi junaki so bolj idejonosci in manifestacija svobode, reda, nereda ali razmerja posameznik — državna oblast. Pri njih neredko pogrešamo globljega neshematičnega notranjega razvoja. Antigonina tragika ostaja često skonstruirana in odsotna. Kljub temu je drama na slovenskem kulturnem prostoru novost in pomeni odločen korak naprej. Smole je zopet zasegel področje lepote, dobrote in resnice,

Tržaški dijaki gimnazije so pred dvema letoma igrali Anouilhovo Antigono s podobno moderno tehniko, naslonjeno tudi na klasično snov

ki smo jih puščali v nemar. Z Antigono nam je predstavil tip človeka, ki se ne uklanja stroju državne oblasti, temveč se žrtvuje za večnostne ideale, ki jih predstavlja Polineikes, ki je izgubil vojno, stoji tu kot simbol zavrnjenih, ponižanih in razžaljenih. Ob tem se spominjam besed, ki jih je izrekel »brezbožni« kristjan Curzio Malaparte: Sramota je zmagati v vojni. Še globlje se je o tem izrekel Ajshiles: (Ko bi zmagovavci spoštovali sveetišča in bogove premaganih, ne bi mogoče podlegli lastni zmagi). To je resnična ideja Smoletove Antigone, ki je doživela prodoren uspeh. Kreon v Antigoni ni zmagal; zmagaja je na Antigonini strani, kajti nihče ne more premagati Lepote (Smole je mislil kar konkretno na umetnost) in se postavi nad njo: lepota bo, kot je rekel Nobelov nagrajenec Laxness, večno kraljevala.

Antigona je aktualna. To dokazuje tudi izredno živa polemika v slovenskem časopisju. Vasja Predan je zapisal, da je Antigona »poetično-filozofska drama, ki obravnava kot centralno vprašanje takorekoč praproblem umetnosti, namreč odnos med objektivnim svetom in subjektom, med družbo in njenimi zakoni ter posameznikom in njegovimi zakoni, med resničnostjo in idealom«. Drugače banalna ocenjevalka Jolka Milić je zapisala zelo značilni stavek: (konformist) Ismena. — to smo mi. Tudi Branko Rudolf je priznal, da je Smole napisal močan tekst. Potoži pa nad nejasnostjo Smoletovih simbolov. Nikakor neče razumeti Polineikesove vloge v tekstu. Za njega ni absolutnih izhodišč, temveč mnogo takih, ki so pogojena v času.

Rudolf torej ne doume smisla te drame. Zlobec se je o Antigoni razpisal v hrvaščini v zagrebškem Telegramu. Vsekakor se ni povsem, povoljno izrazil, užalil pa je tudi kritika Branka Rudolfa, ki ga je prištel med počestne razpravljajče. Antigona je nato izzvala še več razprav in prepircikov, ki so zadobili že čisto oseben značaj in prav dobro pokazali, da Slovenci še ne znamo vrednotiti objektivno, nepristransko in neosebno.

Drama je že našla prve posnemalce. Primož Kozak je v Aferi obdelal problem Revolucije in Posameznika. Posameznik na koncu teksta propade, ven-

dar je zmaga oblasti (nekdanje Revolucije) le navidezna. Kozak ni dosegel Smoleta.

Smoletova Antigonja je postala najvažnejša slovenska drama zadnjih let. Kot taka je izredno pomembna tudi za prihodnji razvoj.

III.

Umetnost in resnica sta nedeljiva celota. Prava umetnost ni nikoli neresnična.

Danes smo velikokrat slepi za kulturo. Tehnika je često odvrnila našo pozornost. Usmerjeni smo v nekulturne probleme.

Seveda vse to ne pomeni, da moramo tehniko negirati. Boriti pa se moramo za pravilen odnos tehnike in kulture. Tehnika v človeku ne izvede nikakega očiščenja (katarze); to doseže le resnična umetnost.

Moderni človek ne sme biti niti nasprotnik tehnike niti kulture. Boriti se moramo za sožitje obeh, kajti tehnika s svojim razvijanjem elementarnih dobrin lahko pomaga kulturi do neslučenih višin, lahko pa tudi stori napake, ki bodo usodne.

Velikokrat se poudarja, da je danes doba raket in astronautov. Resnično, noben umetnik se danes

ne časti kot Jurij Gagarin. Tega vodijo v triumfu po svetu kot nekoč Cezarja. Noben Jevtušenko ne bo tega nikoli doživel.

V resnici pa je velike raketne uspehe zagotovilo težaško in tiho delo tisočev znanstvenikov, genialnih učenjakov, kateri se seveda ne omenjajo.

Resnično slavo so tudi Rusiji prinesli Tolstoj, Dostojevski, Čajkovski. Tega ne smemo nikoli pozabiti.

Ko sem prebival še v Ljubljani, sva s pisateljem Potrčem vodila polemiko o humanizmu. Potrč nikakor ni hotel pripustiti v literaturo nobene druge variante o humanizmu — kot tisto že znano, preizkušeno varianto humanizma zmagovavcev. Proti takemu humanizmu je skušal pretresljivo zapeti v Antigoni Dominik Smole.

Resnična umetnost se z velikim zamahom preriva skozi labirinte sodobnega sveta. Kazalec naše zgodovinske ure že kaže na usodno prelomnico, v kateri se bomo odločili iz črednosti in postali družbeno osvečen posameznik v svetu človečnosti in harmonije.

(Dunaj 1961)

FRANC JEZA

SREČANJE S TRŽAŠKIMI KNJIŽEVNIKI:

Stanko Janežič

Stanko Janežič je eden tistih naših književnikov, ki se drže najbolj v ozadju, in že to značilno pričča za pristnost njegove lirične narave, ki ne ljubi publicitete in javnega hrupa.

Rodil se je pri Sv. Miklavžu pri Ormožu, blizu hiše, kjer je bil doma Stanko Vraz, in nedaleč od kraja, kjer se je rodil Ksaver Meško. Ti kraji so v središču pristrčne gričevnate pokrajine Slovenskih goric, ena najlepših v Sloveniji. Tej pokrajini pravijo njeni prebivavci tudi Prlekija, po posebnostih tamkajšnjega narečja. Znani so kot šegavi, vedri in bistri ljudje, ki jim ne manjka trezne presoje in življenjske energije. Njihovo narečje je močno podobno slovanščini in je ohranilo tudi mnogo staroslovanskih elementov.

V Trstu je Janežič sodeloval pri raznih revijah in pri Mohorjevi družbi. Leta 1951 je izdal pesniško zbirko »Romar s kitaro«. Leta 1952 pa je izdala Mohorjeva družba v Celovcu povest »Mlin ob potoku« z domačijskim motivom. Pozneje je sodeloval še pri raznih publikacijah, na primer pri ko-

roški družinski reviji »Vera in dom«, pri »Meddobju«, pri »Mladiki« in v koledarjih goriško-celovške Mohorjeve družbe. Letos je izšla njegova zbirka pesmi v prozi »Moja podoba«.

Zastavili smo gospodu Stanku Janežiču nekaj vprašanj.

Kaj zdaj pišete, gospod Janežič?

Včasih je moje življenje zelo nemirno, to se pravi obteženo z zunanji dogodki in vsakršno dejavnostjo. Takrat težko pišem. Pač pa zbiram motive. Pristna poezija in književnost sploh je itak le odraz življenja. Za daljše pisanje bi potreboval več miru in urejenosti. Nisem se še priboril do vojaške discipliniranosti, kot jo je imel na primer Thomas Mann, ki je najboljše jutranje ure dosledno posvečal pisanju. Tudi jaz lahko ustvarjam skoro edinole v dopoldanski svežosti.

Zadnji čas sem bolj zbiral in urejal motive. Vrgel sem na papir nekaj liričnih pesmi, črtic in pesmi v prozi, dokončal novelo iz pariškega umetni-

škęga živiljenja in pripravil zborna deklamacijo zamajske mladine. Zamislil sem tudi nekakšno svojevrstno pol religiozno pol svetno igro, vendar ne vem, če jo bom lahko kmalu in dovolj vredno speljal do konca.

Pripravljate kako novo knjigo?

Vse, kar pišem, bi rad prej ali slej izdal v knjigi, kaj čisto določenega pa za bližnje mesece nimam. Tu igra poleg vrednosti napisanega nemajhno vlogo tudi občinstvo in denar. Naši tukajšnji ljudje skoro ne kupijo knjige.

Kljub temu sem izdal svojo doktorsko disertacijo iz ruske asketike v italijanskem jeziku. Pripravljati hoče ozračje zedinjenja z vzhodnimi. Spadam pač še vedno med tiste redke ljudi, ki ljubijo bolj knjige kot avto, čeprav ga potrebujejo.

Ste napravili v teh počitnicah kakšno potovanje?

Meseca junija sem bil v Rimu, pozneje v Belgiji in na tem ali onem skupnem izletu ali taborjenju, vendar zmeraj docela ali vsaj na pol službeno.

Radi potujete, oziroma hočem reči, vam je potovanje vir pesniškega navdiha? Po vaši knjigi bi skleпали, da ja.

Potujem zelo rad. V skupnosti in še raje sam. Opazujem kraje in ljudi, berem, sanjam, razmišljam in obzorja se širijo vse bolj. Srečanja z daljnimi poznanimi in nepoznanimi ljudmi so posebna doživetja, ki se za vselej zajedo globoko v srce. In če je pisanje izpovedovanje samega sebe, je obenem tudi upodabljanje ljudi, s katerimi se pisatelj srečuje.

Kako pa sodite o Trstu in naši tržaški pokrajini v tem pogledu? Vas spodbuja k pisanju ali ne? Ali vam je morda v tem oziru več dal vaš rojstni kraj, mehke Slovenske Gorice?

Moja ožja rojstna pokrajina je v mojem srcu še vedno vsa živa. Toda če bi vselej živel tam, bi verjetno ostal preveč zaverovan vanjo in zaradi tega v nekaterih pogledih ograjen.

Tržaška problematika nudi pisatelju mnogo motivov, manjka pa zunanjih spodbud za pisanje in pravega kulturnega vzdušja. Posebno močno to občuti človek, ki je bil v osrčju slovenske dežele v njen velike zavzetosti za kulturne vrednote. Tudi doba se kajpak spreminja in ni vsega kriva tržaška trgovina, pristanišče in tovarne.

Sledite sodobni katoliški poeziji v svetu?

Vsaj do neke mere. Vendar pogrešam dobro svetovno knjižnico, ki bi mi bila lahko dosegljiva. Slovenski prevodi in slovenske revije, kolikor jih pač imamo, pa to področje tako in tako že dolgo zelo zanemarjajo.

Kateri svetovni pesnik in pisatelj vam je najbližji, med klasičnimi in sodobnimi?

Med vzhodnjaki so mi najdražji Rusi, med zapadnjaki pa Francozi. Med Rusi bi na prvo mesto postavil bruhaajočo psihološko globino Dostojevskega, čeprav ima Tolstoj lepši jezik, več širine in osebnostne dograjenosti. »Bratje Karamazovi« so zame največja literarna stvaritev v vsem svetovnem

slovstvu, ki sem ga doslej bral. Zadnji čas sem z »Doktorjem Živagom« vzljubil tudi Pasternaka.

Med Francozi mi je blizu Paul Claudel, Georges Bernanos, Francois Mauriac in še kdo. Zajame me njih gibčnost duha, drzna iskrenost in zdrava katoliška usmerjenost.

S katerim slovenskim religioznim lirikom se čutite najbolj v sorodu?

Pravzaprav z nobenim. Z zanimanjem sem kot študent prebiral Silvina Sardenka, Jožeta Pogačnika, Antona Vodnika, Vitala Voduska in druge, vendar menim, da slovenska katoliška lirika še ni našla pravega glasnika. Največ zrele svojstvenosti kaže zadnji čas Rafko Vodeb in Vladimir Truhlar. Z obema se sicer osebno dobro poznam, vendar so naši pesniški prijemi dokaj različni.

Kateri slovenski pesnik ali pisatelj pa je sploh najbolj vplival na vas?

Župančič in Cankar, drugi prav malo. Za ta dva velikana slovenske besede sem se nekoč zelo navduševal in sta mi gotovo pomagala pri graditvi sloga.

Radi berete, in kaj?

Berem zelo rad. Kino, radio in televizija pa me ne mikajo kaj posebno. Rad gledam gledališke predstave in umetniške razstave ter poslušam koncerte, najdražje pa mi je še zmeraj lepa knjiga. Če le morem, se umaknem z njo v tišino gmajne ali gozda in po svoje sodoživljam izraz življenja.

Domači in svetovni pesniki in pisatelji se vrste drug za drugim. Če je le mogoče, berem tuja dela v originalu. Seveda ne ostajam le pri leposlovju. Spoznavanje strokovnih teoloških in drugih znanstvenih del pa je že bolj študij kakor golo branje. Vse to je možno sprejemati kajpada le v majhnih dozah, ker je dan kratek in ima svoje določene obveznosti.

Kaj sodite o današnji slovenski književnosti?

Ne cenim je kaj posebno. To se pravi, manjka nam velikih talentov in tudi razmere so kaj malo ugodne. Vedno bolj pa postaja jasno, da tudi tiste izvirne slovenske knjige, ki nastajajo izven matične domovine, sestavljajo podobo slovenske književnosti. Na to ne smemo pozabljati mi, še manj pa literarni zgodovinarji.

Vas mika, da bi napisali tudi kaj pripovednega?

Da. Vse od študentovskih let pišem v vezani in nevezani besedi. Najbliže mi je pravzaprav nekakša pesem v prozi. Poskusil pa se bom najbrž tudi v drami, ki me že nekaj časa privlačuje.

Kakšne literarne načrte imate za bodočnost?

Vsakovrstne. Vendar bi raje govoril z dejanji kakor z napovednimi besedami. Vsi ljudje in tudi tisti, ki se bolj ali manj resno in z večjo ali manjšo nadarjenostjo ukavrvajo s pisanjem, smo pri svojem delu tako zelo omejeni. Zato je vsak uspeh hvalospev in spodbuda, obenem pa opomin. Vesel bom, če bom pri svojem literarnem delu vedno bolj vsestransko zorel in vredno izpolnil tisto nalogo, ki mi jo je izročil večni Urejevavec človeških usod.

Ves dan je počasi, toda vztrajno deževalo. Redka megla je težko legala na mesto in spremenila ulice v žalostne in sive dolge hodnike. Redke žarnice so metale čudno svetlobo, ki se je odbijala v mlakužah na pločnikih.

Bilo je že precej pozno zvečer. Gostilniški prostori niso bili tako polni kot običajno. V enega izmed teh lokalov je zavil osamljen človek. To je širok in nizek prostor, na eni strani pult, za pultom vrsta sodov z napisi, nekaj steklenic različnih likerjev in zaripel, nizek in čokat gostilničar, ki je stregel gostom. Na drugi strani nekaj miz, ob katerih so sedeli večinoma starejši gostje, preprosti ljudje, oblečeni v stare dežne plašče ali pa oguljene usnjene suknjiče.

Albin Gregorič se je sam naslanjal na pult. Stal je bolj proti kotu, da ni motil gostov, ki so venomer prihajali, spili kozarec pri pultu in odšli.

Bil je močne, precej vioke postave, ki pa se je že malo nagibala naprej. Leta in leta težkega dela, večer za večerom preživeti v gostilni, vse se mu je na obrazu poznalo. Neobrit, z rdečimi očmi od vina in tobaka — ni napravil prijaznega vtisa.

Stal je tam že uro, ali še več. In prej je prav tako stal pri podobnem pultu v drugi podobni krčmi in še prej tudi nekje. In zavedal se je, da še ni konec. Stal bo še pri drugih pultih, buljil v obraz pred seboj, ki se le malo spremeni in v napol prazen kozarec pred seboj.

Vedel je, saj se je to dogajalo že toliko časa. Leta in leta, vedno enako, iz dneva v dan, od enega večera do drugega. Nikdar se ni nič spremenilo. Včasih je bil v družbi z enim ali več prijatelji, toda vsi so mu bili podobni. Če ne po postavi, vsaj po istem zamrlem blesku v očeh. Včasih je bil vesel, včasih se je tudi kaj zapelo, toda glasovi so vedno bolešno odjeknili iz hripavih grl in petje ni prineslo tistega občutka, ki ga je imel nekoč pred mnogimi leti. Niti se ni spominjal ali se ni hotel spomniti, da je bilo kdaj drugače.

Danes je stal tam sam in srepo buljil v kozarec pred seboj. Z levim komolcem se je naslanjal na pult, v desni roki pa je držal dogorevajočo cigareto in jo od časa do časa potegnil, da ni ugasnila.

Nekdo ga je lopnil po rami, malo premočno, da bi bilo dobrohotno, toda Gregorič je vedel, da je to v navadi, če je kdo obredel preveč gostiln.

»No, kako je kaj?« ga je vprašal rdeč, vesel obraz človeka, morda istih let, le za spoznanje boljše zunanosti in boljše obleki.

Gregorič se je počasi obrnil in ga pogledal z zameglenimi očmi.

»Gre ... še kar,« je vsako beselo poudaril. Toda oni ga že ni slišal in se je razgovarjal z nekom, ki je prišel z njim v krčmo in nekaj naročal gostilničarju.

Gregorič se je spet posvetil kozarcu. Ta, ki ga je nagovoril, je bil njegov kolega. Oni je vozil majhen tovornjak, Gregorič in še eden pa sta nosila težke vreče premoga v stanovanju.

Minilo je nekaj minut in ne bi bil mogel reči, kaj je mislil. Leno se mu je nekaj pretakalo po možganih, toda ni bil sposoben misel ujeti ali jo zadržati.

Oni ga je spet nagovoril:

»Kako, tako sam, saj je danes zvečer božič?«

Božič, saj res! Vedel je sicer, toda šlo mu je nekako iz glave. Saj res, danes je končal delo zgodaj popoldne. Gospodar, stari Poropat, mu je celo izplačal nekaj več denarja.

Trudno je zamahnil z roko. Božič! Zajela ga je misel in vedno globlje prodirala. Seveda, tale ima družino in bo praznoval božič v krogu domačih. Misel ga je spet vabila nazaj. Mnogo dalj kot je sam hotel. Ni se hotel spominjati, čeprav je bilo tudi zanj nekaj lepše. Nekdaj vendar ni bilo tako dolgih praznih večerov.

Ni hotel več misliti. Vrgel je kovanec na pult, se obrnil in odkorakal iz gostilne. Stopil je na moker pločnik, se obrnil po cesti, vrgel ostanek cigarete v lužo, si zavihal ovratnik in počasi odšel. Držal se je tesno hišnega zidu.

Lahek dež mu je rosil na čelo in streslo ga je. Spet se je vrnila misel in prevzel ga je čuden občutek žalosti.

Zavil je v drugo ulico, jo prečkal, potem pa v tretjo in četrto in se ustavil pred svetlimi vrati, nad katerimi je brlela luč, ki je pričala, da je tudi tam odprta gostilna. Skoraj na las je podobna tisti, katero je pravkar zapustil, le da je bil tukaj pult na levi in da je bil na sredi sobane velik steber do stropa in tako ni bilo razgleda čez vse mize. In spet je bil kot ob pultu in spet pred njim kozarec in spet dogorevajoča cigareta v ustih.

Nekaj časa je tako stal, pa se je vendar nekaj spremenilo. Nekdo je moral pustiti dalj časa odprta vrata, ker je bilo čutiti, da se je razgibal dim, ki je visel nad mizami.

Zdaj so se ustavili trije otroci na sredi med mizami. Otroci revnih staršev, bolj slabo oblečeni, toda z živimi očmi in živahnimi kretnjami. Stari so bili vsi trije okrog deset let. Eden v starem montgomerju, drugi v vetrnem jopiču, tretji pa v samem navadnem suknjiču in s kapo na glavi. Stali so premočeni in skupno zdrdrali neko božično pesmico z visokim glasom. Potem pa je šel eden s kapo okrog miz in gostov in z izzivalno kretnjo zahteval drobiž.

Gregorič se ni bil niti obrnil, toda mali je prišel k njemu in mu ponujal kapo. Skušal se je nekoliko nasmehnuti, a mu ni prav uspelo. Potegnil je od nekje kovanec za dvajset lir in mu ga vrgel v kapo. Fantič je tako obredel vse goste in nekaj malega nabral.

Gregorič se je hotel spet zagledati v kozarec, ko je opazil, da stoji eden od fantičev blizu njega. Počasi se je obrnil in se zagledal v velike temnorjave oči. Malček ga je gledal brez besed. Ozek suhljat obraz, velike oči, črne lase in ustne, ki so se mu malo tresle.

Takrat je Gregoriča prevzelo. Nekaj ga je stisnilo, da je začutil ostro bolečino v srcu. Zagledal se je v temne oči, ki so se mu zdele vedno večje in vedno bolj znane. Tla so se mu zamajala in z roko je krepko stisnil za rob pulta, da ni omahnil.

»Papa!« Ena sama beseda, izgovorjena z deškim, skoraj jokajočim glasom!

Ni vedel, kako se je skrčil v kolenih in upognil postavo, da se je znašel iz oči v oči s fantičem. Gledal ga je nepremično in počasi dvignil roke, in malega prijel za ramena.

»Pino, ti... si... tukaj?« Počasi je zlogoval besede.

Otrok ga ni več gledal s tako velikimi očmi. Ni se ga več bal.

»Da, papa, z onima dvema gremo po gostilnah, da nekaj denarja zaslužimo.«

Počasi se je Gregoriču popolnoma vrnila zavest. Gledal je nekaj časa sina, potem pa se je naglo dvignil in pogledal po ostalih gostih. Še enkrat ga je pogledal.

»A tako... no pridi z menoj!«

Drugi del stavka je bil že malo trd. Fantič se ga je skoraj ustrašil, toda on ga je prijel trdo za roko in šel z njim proti vratom, kjer sta ostala dva fantiča že čakala in nestrpno mahala z rokami.

»Ne greš z nama?«

»Pustita ga, gre z mano!«

Skoraj nehote mu je bil glas pretrd. Še enkrat se je sklonil k sinu in ga tokrat nežno pogledal.

»Nič se ne boj, Pino; no, boš šel z menoj?«

Mali ni nič odgovoril, toda še vedno sta se držala za roko in odšla po cesti.

Gregoriča je obšel val čustev. Kar naenkrat mu je bilo toplo pri srcu. Molčal je. Prevzelo ga je, kot ga ni že dolgo. Kar naprej in naprej so ga prevzemala čustva, na katera je že zdavnaj pozabil. Držal je sina za roko in ga nehote preveč stisnil. Potem je spet popustil, da je čutil majhno, toplo roko v svoji veliki, trdi šapi.

Šla sta do glavne ulice in stopila v velik svetel lokal. Bar boljše vrste, kamor so zahajali dobro oblečeni ljudje.

Sedla sta za majhno mizo malo stran. Natakar je malo začudeno pogledal Gregoriča, toda ni rekel nič. Gregorič je naročil nekaj sladkarij in oranžado za malega, zase pa steklenico piva.

Še vedno ga je držal za roko. Še vedno ga je gledal in ni mogel skoraj govoriti. Misel mu je iskala nazaj, leta in leta nazaj, ko je bil otrok še majhen in je bil on pustil družino. Malega je videl morda še enkrat ali dvakrat. Ne bi ga bil spoznal, če ne bi bilo tistih oči. Ni bil vajen govoriti z otroki in beseda mu je šla težko iz ust. Bil je srečen, da ga je smel gledati. Takrat, leta nazaj, ni bil navdušen nad otroki. Sedaj pa, ko so se leta že nagibala, je čutil težko bolečino. Tako rad bi sedel v krogu domačih. Gledal je sina in vedno več misli mu je krožilo po glavi.

»No, Pino, povej, kako je doma?«

»Tako ko ponavadi papa. Mama vedno dela. Adriana je tudi že dve leti frizerka. Sedaj že malo več zasluži. Pa tudi fanta ima več?«

»A tako? Tudi fanta ima že.« Je ponovil. Ni mi-

slil, da je že tako dorašla. Spominjal se je je še vedno kot majhno dekletce s kito na eni strani.

»Pa Mario tudi dela, veš, dela v trgovini z jestvinami. Že od tega poletja. Kruh prevaža s kolesom po hišah. Mama je tako zadovoljna, da ni treba njej za vse skrbeti.«

»Pa se name kaj spomnite včasih?«

»O seveda! Mama pravi vedno, da se boš vrnil domov. In tudi noče, da bi govorili slabo o tebi. Ko je enkrat Adriana nekaj rekla čez tebe, jo je mama udarila.«

»Pa ti, kaj delaš ti? Hodiš v šolo, v kateri razred?«

»Sedaj sem v petem razredu in sem priden, veš papa. Do sedaj sem vedno izdelal in tudi učiteljica me je pohvalila.«

Malčku se je razvezal jezik in je pripovedoval. Gregorič ga je poslušal, pil besede z njegovih ust in se potopil v misli. Vedno bolj prijetno mu je bilo, vedno bolj si je mislil, da se je vse spremenilo, da je končalo tisto prazno življenje. Gledal je sina in mu je bil hvaležen. Hvaležen za ta trenutek očetovstva.

Tedaj pa se je mali spomnil, da je že pozno in da bi moral domov. Gregorič je plačal in sta odšla proti drugemu koncu mesta.

Spet sta molčala. Gregorič se je od veselja spet vračal k prejšnjemu življenju. Težko se je bilo vživeti, da je bil to samo dogodek, kratek sen, ki ga že jutri več ne bo. Pa, saj je danes božič! Sveti večer. Da, sveti večer, in danes imajo vsi pravico do nekaj veselja. Tudi taki zavrženci kot je on, ki ga res ni vreden.

Hodila sta po široki, razsvetljeni cesti, in se ni sta več držala za roke. Potem pa sta zavila v ozke ulice in se na nekem vogalu ustavila.

Gregorič je iskal primerno besedo, toda ni je mogel najti.

»Priden bodi, Pino, pa pozdravi Adriano in Marija. Pa to vzemi, da si boš kaj kupil.« Stisnil mu je v roko bankovec.

»Pa mamo, naj tudi pozdravim?«

Gregoriča je stisnilo v grlu. Beseda ni hotela iz ust.

»Da... mamo... tudi,« je težko izjecljal. Mali se je obrnil in stekel po ulici. Gregorič ga je gledal, še dolgo ga je gledal in vedno teže mu je bilo pri srcu.

Počasi se je obrnil in počasi odšel proti domu. Stanoval je na drugem koncu mesta, precej daleč. Hodil je mimo visokih razsvetljenih oken, toda ni jih videl. Ni videl ljudi, ki so ga srečali ali pa prehiteli. Ni videl redkih avtomobilov, ki so še švigali po cesti. Ni čutil, da je začelo vztrajneje deževati. V svoji roki je čutil še vedno majhen prijem. Majhna roka, ki se je naravnost zgubila v njegovi. In velike, temnorjave oči.

Z roko si je šel po licu, pa ni vedel, ali je moko od dežja, ali pa so to solze, nekaj, za kar ni vedel, da še sploh obstoja.

Potem se je ustavil. Morda pa bo spremenil smer svoje poti.

Morda...

Klicale so ga tiste oči in tista topla roka ga je vabila...

Tržaška legenda

DRAMA V 6. SLIKAH

FABIJ: Poslovi se od svojih ljudi, Just, pokojnega Flavija Justa. Jaz ne bom prijavil nikogar. A ukaz je ukaz. (se prime za glavo ko da mu je slabo)

JUST: Tu so moje roke, natakni jim verige!

FABIJ: ...ne! Poslovi se od svojih. Zunaj te počakani.

Tu ne morem več... (steče proti izhodu)

SEBASTIJAN: Vihar se je približal. Najbolj nedolžni bodo prvi.

JUST: Oče Sebastijan, jaz sem pripravljen! — Mati!

MATI: (zajoka)

SEBASTIJAN: »Spremljaj nas v ječe in v sponah nas ne zapusti...«

JUST: Mati! Centurion Sergij! Oče Sebastijan! (se obrne ter odide)

MATI: (nekaj korakov za njim, stegne roke)

SEBASTIJAN (jo ustavi): Tisti, ki sejejo v solzah, žanjejo z veseljem. Hodijo in jokajo, ko sejejo semena. Vračajo se pa veseli, saj nosijo svoje snopje.«

SERGIJ: (gre k izhodu preko odra)

SEBASTIJAN: Kam, centurion?

SERGIJ (se ustavi, obrne): Mehkejše so verige čez zapestja od železja, ki oklepa dušo! Grem, da snamem ta železja! (odide)

(Žaromet ugasne)

V. SLIKA

(Na levi strani: Just — Fabij)

JUST: Ali sem kradel?

FABIJ: Ne.

JUST: Ubijal?

FABIJ: Ne, Just.

JUST: Po krivem prisegal?

FABIJ: Ne.

JUST: Ali sem zasramoval cesarja?

PREFEKT: (pride s spremstvom)

PREFEKT: Just, veš za odlok, ki ga je izdal Dominus et Deus: »Vsak državljani rimskega cesarstva je na poziv cesarjevega namestnika vsak čas dolžan žrtvovati pred cesarjevim kipom, da s tem izpriča svojo vero v rimske bogove in v edinstvo rimskega imperija.«

JUST: Poznam ta odlok.

PREFEKT: Si pripravljen to storiti?

JUST: Ne.

PREFEKT: Zakaj ne?

JUST: Kristjan sem. Kristjan je bil tudi moj oče.

PREFEKT: Moja dolžnost je, da te vprašam: ali si pripravljen zažgati kadilo pred cesarjevo podobo?

JUST: Nikdar! Verujem v enega samega Boga: Jezusa Kristusa!

PREFEKT: Pa ti je znano, koliko jih je šlo v smrt zaradi tvoje vere?

JUST: Kaj je smrt pred večnim življenjem?

PREFEKT: Torej... res hočeš biti deležen njihove usode?

JUST: Postati jim hočem podoben!

PREFEKT: Mlad si še, Just. Nepremišljen. V smrt drviš, ki rimskemu državljanu ni častna! Veš, kaj te čaka?

Natezalnica in bič! In potem... mučna smrt.

JUST: Da.

FABIJ (ga potegne k sebi. V ospredju): Povedal bom prefektu, da si pripravljen zažgati kadilo!

JUST: Ne stori tega!

FABIJ (zakriči): Norec! Reši se vendar! Majhna nepomembna kretnja.

JUST: Ne, Fabius! Resnica je samo ena in vanjo verujem.

FABIJ: Ali ste znoreli, kristjani! Prižgi vendar kadilo, mladenič, prihranil si boš muke in smrti!

JUST: Zdaj se pa ti bojiš smrti, Fabij?

FABIJ: Samo sprašujem se, zakaj bi še tako mlad zapustil ta lepi svet v praznem upanju na nekaj, česar ni! Česar ne moreš dokazati!

JUST: Kako moreš trditi kaj takega? Ti moje vztrajanje ni zadosten dokaz?

MARIJ (nervozno koraka sem in tja): Zunaj čaka mož, že nekaj dni. Ni dovoljeno, toda...

PREFEKT: (pomaha z roko, Sebastijan vstopi)

SEBASTIJAN: Mati te pozdravlja! Bolečina jo je prevzela, a postala je močna!

JUST: Želim si smrti, oče.

SEBASTIJAN: Ljubezen je večna v odpovedi.

JUST: In centurion Sergij?

SEBASTIJAN: Odpotuje. Da se vrne kasneje in se nam pridruži.

FABIJ: Povej mi, kje črpa mladenič sile svojega odpora? Odkod pogum.

SEBASTIJAN: Iz vrelca, ki je neusahljiv. Ki doteka neprestano... dokler ne bo preplaval sveta! Prosil bom za tebe, da boš pil iz tega vrelca!

JUST: Blagoslovi me, oče!

SEBASTIJAN: Blagoslovljen si! Videli se bomo v kratkem, za teboj pridemo... vsi!

PREFEKT: Temu ni pomoči. Odvedite ga! (Vojaki ga odvedejo, za njimi odide prefekt s spremstvom) (žaromet ugasne)

VI. SLIKA

(V prehodu na redko udarec ob zvon. Žaromet v cerkvena vrata, ki so odprta. Preko odra prihaja v ovčje kože zaviti Sloven, z lokom in puščicami. Začudeno se ozira in pristopi k Materi, ki se pojavi ob vhodu)

SLOVEN: Nenavadni kraji so to. Pred menoj je morje; kdo si ti?

MATI: Mati sem. Samo mati.

SLOVEN: Sinove imaš?

MATI: Mnogo sinov. In mnogo hčera. Vsi so mrtvi.

SLOVEN: Popadali so v bojih?

MATI: Da. Dežela je prazna. Kdo si ti, tujec ob morju?

SLOVEN: Od daleč. Moje ljudstvo prihaja za menoj. Z veliko obrsko vojsko se pomikajo počasi, z ženami in otroki ter z živino. Ljudstva se menjajo!

MATI: Spomeniki trpljenja ostajajo.

SLOVEN: Ljudje jim dajo svojo podobo, žrtvenik ali sveetišče, kot praviš in kot vidim!

(udarec ob zvon)

MATI: Menjajo se ljudstva! Potem pristopi in prevzemi dedščino.

Darina Konc

SADOVI KONCILA

V zaključnem govoru na praznik Brezmadežne (8. dec.) je sveti oče tudi odgovoril na vprašanje, kakšni bodo sadovi koncila. Dejal je, da bodo sklepi koncila razglašeni šele po zaključku koncila, vendar se nekatere stvari že lahko predvidevajo.

Sadove bo uživala katoliška Cerkev, deležni pa jih bodo tudi ločeni kristjani. Sklepi koncila bodo zajeli vsa področja Cerkve, tudi socialno, in jih bo treba velikodušno in hitro uresničiti. V dobi po koncilu bodo pastirji Cerkve na delu za oznanjanje zdravega nauka in za uresničenje postav, ki so jih oni sami hoteli. K temu delu bodo povabljeni vsi škofijski in redovni duhovniki, vse redovne družbe, pa tudi katoliški laiki z vsemi njihovimi zmožnostmi.

To bodo zares nove binkošti, ko bo Cerkev vzcvetela v vsem svojem notranjem bogastvu in ko se bo materinsko trudila za vsa področja človeške dejavnosti. Kraljestvo Kristusovo na zemlji se bo širilo naprej, veselo oznanilo bo našlo nove poti za oznanjanje odrešenja, za utrjevanje resnice, da je Bog vrhovni gospodar, da smo vsi ljudje bratje in bodo uživali vsi ljudje dobre volje mir na zemlji, če bodo priznali božje pravice nad sabo.

I. šk.

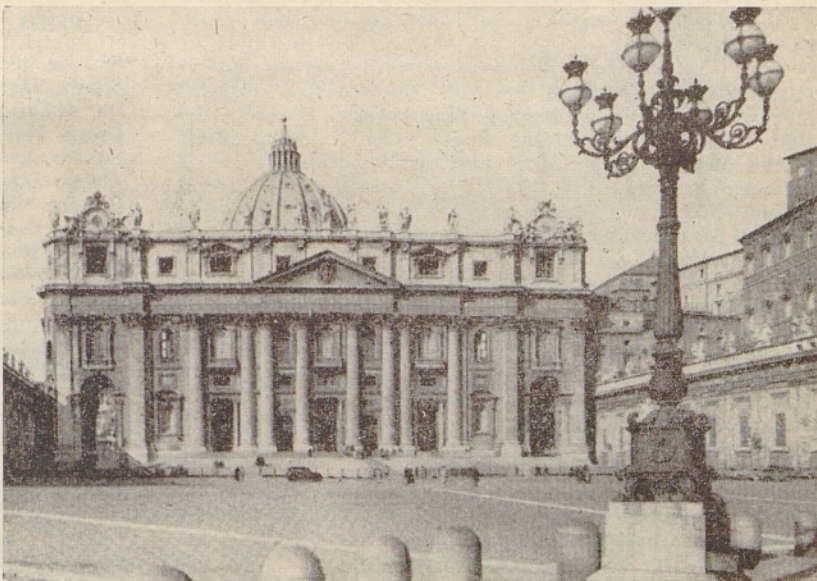
Božična za naše najmanjše

*Nocoj, oj, nocoj
na zlatih saneh
se Jezušček pelje
čez biserni sneg.*

*Kraguljčki srebrni
mu pesmi done,
snežinke nedolžne
vse k njemu hite.*

*In zvezdice božje
migljajo lepo,
kot da smehlja se
mu celo nebo.*

*O Detecé ljubo,
na nas se ozri,
da bomo na veke
prijatelji Ti.*

SLOVEN: Ne razumem te. Jaz žrtvujem ovce, pasem črede in sejem pšenico.

MATI: Zato si odet v ovčje kože.

SLOVEN: Zato! Kaj so spomeniki trpljenja?

MATI: Tole svetišče.

SLOVEN: So tu pokopani tvoji sinovi in hčere?

MATI: Ob zidu mučencév počivajo! Ze tristo let!

(udarec ob zvon)

SLOVEN: Večna mati si. — Sina imam, ki je nemiren.

Ni za bojevanje. Bogove išče na zemlji, ko je vendar vsakomur jasno, da jih ni.

MATI: Samo eden je. Našel ga bo. Tu naj ga išče.

SLOVEN: Kje?

MATI (pokaže v cerkev. Oglasi se tiha glasba — orgle):

Tu. Tvoj sin bo našel Boga... a mnogo krvi bo prelito za to!

SLOVEN: Povem mu, naj pride k tebi.

(V ozadju se pojavijo Just, Sebastijan in Sergij)

MATI: Naj pride k svetemu Justu, svetemu Sebastijanu in svetemu Sergiju. K prvim mučencem! Ali jih vidiš?

SLOVEN: Nikogar ne vidim. Bojevniki sem. A moj sin, ki išče Boga, jih bo srečal.

MATI: Moral jih bo srečati! Brez ljubezni ni življenja.

SLOVEN: Boš ostala na tem kraju?

MATI (Zdaj se oglasi tudi zvonjenje): Kako bi mogla zapustiti ta kraj, ki je prepojen z mojo krvjo? Kjer ležijo naše zmučene kosti, zrak, ki je še prepojen od predsmrtnih krikov, bolečin. Pripravljali smo pot resnici. Menjajo se ljudstva; vstopi, brat, v svetišče... potem se vrni in povej svojemu sinu, da si našel Boga!

SLOVEN: (odloži lok in gre počasi v cerkev. Vrata se zapro; orgle v finale, zvonjenje)

K O N E C

Kazalo

VI. LETNIKA

UVODNI ČLANKI

Jože Peterlin: Boj za obstanek revije	1
Stanko Janežič: Vsem, ki pišejo	20
Jože Peterlin: Velika noč v naših domovih	41
Jože Peterlin: Naš novi dom v središču mesta	65
Jože Peterlin: Pred novimi odgovornostmi	85
Jože Peterlin: Mladina na zatožni klopi	105
Jože Peterlin: Ko mir visi na nitki	125
Jože Peterlin: Misel na naše izseljence	141
Nataša Kalanova: Najlepši praznik družine	157

PESMI

Vojka Strgar: Vagabund	3
Milena Merlak Detela: Dvoboj, Prazna cesta	3
Jože Pirjevec: Mladost, Cas	12
Milena Merlak Detela: Mrlič naše mladosti	28
Aleksej: Vesna	32
Aleksej: Kočija	33
Aleksej: Med nevihto, Nevihta, Po nevihti	48
Viktor Sulčič: Sveti Križ	70
Milena Merlak Detela: Razgaljena noč	72
Sara: Njegov odhod	78
Milena Merlak Detela: Zimski motiv	83
Ljubka Šorli: Mirku Fileju na grob	88
Aleksej: Zvonovi sv. Petra, Sprelet nočnih ptic	90
Marijan Straus: Motiv na pastirski piščali	91
Sara: Jesenske misli	106
Darle Niko: Brajda, Jesen	106
Miško Maček: Vsakdanje, Tihožitje, Starka	106
Jože Pirjevec: Ni mogoče	109
Aleksej Merkuža: Ob sedmih izvirih	112
Simon Pevec: Balada o sedmih vrtnicah	112
Henrik Gracelj: Metamorfoza	129
Aleksej Markuža: Mirku Fileju	133
Jože Pirjevec: Reportaža z veselice	135
Jože Pirjevec: Nočem krste lesene	143
Anonimus: Skrb sedi ob reki	145
Markuža Aleksej: Albansko jezero, Cigan	147
Markuža Aleksej: Brezbarvna misel	147
Darina Konc: Božična za naše najmlajše	177

LEPOSLOVJE

Lev Detela: Strelj iz teme	2
Dorica Posavec: En dan življenja	8
Charles Moreau: Berači ljubezni	15
Lev Detela: Spokojnost v večeru	22
Gertrud von le Fort: Pilatova žena	34, 50, 80
Vinko Beličič: Vstajenje	43
Jože Pirjevec: Teta	48
Stanko Janežič: Zorka	66
Lev Detela: Starkin krvnik	68
F. S. Finžgar: Prekvata ovca	92
Branka Kranjc: Petrčkove grdobije	100
Darko Uršič: Srečanje na Krasu	108
Beneškinov: Moje oči	110
Boro Kostanek: Padanje	113

Mihael Jeras: Tržaška legenda	127, 153, 176
Alojz Rebula: Sreča	130
D.: Mati Reza	132
F. M.: Srečanje	135
Igor Tuta: Iz študentovskega dnevnika	136
Stanko Janežič: Japa	142
Lev Detela: Razrast	150
Stanko Janežič: Prerok Vanek	159
Jurij Slama: Božič med otroki brez mladosti	163
F. B.: Topla roka	174

ESEJI, POROČILA, ČLANKI

SJ: Za zedinjenje kristjanov	3
Stanko Janežič: Tiskovna konferenca v vasi	4
Dr. Milan Starc: Pljučni rak	6
Drago Stoka: Zakaj toliko samomorov	6
Stanko Janežič: Nova pesniška zbirka	8
Stanko Janežič: Ob prazniku družine	10
Felicita Vodopivec: Cemu hobiji	11
Nataša Kalanova: Kako opremimo spalnico	11
N. N.: Razstava Andreja Kosiča	13
Maja Pertot: Tržaški študenti	14
Franc Mljač: Gospodarska moč je temelj kulturnemu življenju	14
Iv: Praznik naše besede	15
Sergij Pahor: Zakopane 1962	17
Jurij Slama: Ob robu Fiumicina	18
Slavko André: Cvetочи vrt v Sahari	19
Danilo Lovrečič: Odstavki	20, 40, 64
Nataša Kalanova: Mešani zakoni	22
Dr. Jakob Ukmar: Pregarjanje Judov in razmerje Izraela do krščanstva	24
Pravni kotiček:	
Drago Stoka: Zaščita živali	25
Drago Stoka: 888 »živih mrličev« je oživel v upanju	56
Drago Stoka: Zločini na asfaltu	80
Drago Stoka: Testament	100
Drago Stoka: Kako napravimo testament	120
Franc Mljač: Pokojnina za obrtnike	140
Franc Mljač: O sodiščih	154
J. P.: Dom v Gorici, simbol vztrajnosti in vere	26
Jurij Slama: Stanko Janežič — Moja podoba	27
Zdenka Pertot: Vinko Beličič — Nova pesem	27
Šah Maks: Aprilske šale v ljudskih izročilih	31
Iz kronike naših vasi	32, 60, 74
Dr. Milan Starc: Bolezen naših oči	36
Sergij Pahor: Po svetovnem prvenstvu v Zakopanah	38
Aleksander Mužina: Poslanstvo skavtizma v današnji družbi	39
Stanko Janežič: K zdravim koreninam	45
Maks Šah: Kristus med nami v umetnosti	46
—š: Stolica za slovenščino na tržaški univerzi	49
Nataša Kalanova: Ne prekrijmo svojih domov s tujo idejo	52
DRS.: Sveta noč — Velika noč	52
Mia: Beseda o varčevanju	52
Dr. Milan Starc: Bronhitis	56
Sergij Pahor: Boks na zatožni klopi	58
Jože Peterlin: Umril je slovenski igralec	62

D. F.: Kulturni delavec — glasnik svobode	67	V čistem zraku — v soncu — na gorah	122
Jože Peterlin: Prof. Ivan Rudolf	70	Stanko Janežič: Pisatelja Meška sem obiskal	126
74 mladih intelektualcev bo stopilo v življenje	71	Franc Jeza: Razgovor s pisateljem Rebulo	130
Najboljša leta tvojega življenja	72	Nataša Kalanova: Naša šola	132
Stanko Janežič: Delavec sem	72	R. L.: Ob stari devinski zgodbi	134
Ali veš, kaj sodijo o tebi	73	Dr. Frančišek Segula: Za beatifikacijo A. M. Slomška	136
Skavtski praznik	75	Stanko Janežič: Pesem slovenske Istre	137
In tvoja hrana	76	Sah Maks: Mala Corinne — velika žrtev žaloigre	144
Dr. Milan Starc: Sončenje	76	Spectator: Po novembrskih volitvah	146
Jože Peterlin: Moderna cerkvena arhitektura	78	Franc Jeza: Iz razgovora s prof. V. Beličičem	147
Matjaž Schart: Jugoslovanska ekipa je potovala skozi		Felicita Vodopivec: O novih programih otroških vrtcev	148
Trst	84	Izid natečaja Ministrstva za javna šolstva	148
Maks Šah: Repentabor kliče	86	Dr. L. Š.: Z vesoljnega cerkvenega zbora	152
F. M.: Zgodovinski devinski grad — središče zani-		drš.: Zborovanje naših prosvetnih delavcev	156
nja na letošnjem taboru	87	I. šk.: Praznovanje božiča	158
Dr. Anton Kacin: V spomin prof. Mirku Fileju	88	Maks Šah: Tisk, kino, radio in televizija	166
Stanko Janežič: Doba odpada in povratka k Bogu	90	Marinka Pertot: Razgovor z umetnikom	168
Dr. Milan Starc: Na morski obali, na soncu, v morju	91	Lev Detela: Zapiski k Smoletovi Antigoni	170
Jože Peterlin: Obisk pri pisatelju F. S. Finžgarju	92	Franc Jeza: Srečanje s tržaškimi književniki: Stanko	
Martin Jevnikar: O Finžgarju	95	Janežič	172
Odlomki iz Finžgarjevih pisem	96	I. šk.: Sadovi koncila	177
Maks Šah: Knjižice	97		
Maks Šah: »Ne bodo več same«	98		
J. U.: Zgodovinski pomen kmeta v naši preteklosti	99		
Sergej Pahor: V znamenju presenečenj 7. svetovno pr-			
venstvo v nogometu	102		
I. Košuta: Tabor zamejske mladine v Gorici	107		
J. P.: Jesen — naša pomlad, praznik v Števerjanu	108		
Jože Peterlin: Kaj ste dosegli kot slovenski svetovalec			
v tržaškem občinskem svetu?	110		
Matjaž Schart: Tunizijsko pismo	113		
Marjan Živic: Brate so nam umorili	114		
L. L.: Bazoviškim žrtvam	114		
Anton Martin Slomšek — Zvezda vodnica	115		
Nataša Kalanova: In naša šola?	115		
Alojz Tul: Srečanje z udeleženci mladinskega festivala			
v Helzinkih	117		
Stanko Janežič: Prisega zamejske mladine	116		
Franc Mlajč: Tabor na Repentabru — nov mejnik v			
prosvetnem delu tržaških Slovencev	118		
Miranda Zafred: Sola išče svoj kino	120		

RADIO, FILM, GLEDALISCE, RAZSTAVE

Bodoča nova palača tržaškega radia	5
Miranda Zafred: Svetopisemska snov v filmu	9
F. M.: Gledališča	26
Marija Strekelj: Radio, film, gledališče	37
Radijski sporedi	38, 43, 77, 138
Karel Brežan: Film Senilità — vzgojna problematika	59
Edi Košuta: Razgovor s Claudio Cardinale	59
Marinka Pertot: Po tržaških galerijah	68, 129, 150, 159
Maks Šah: Ali je televizija v škodo družinskemu	
življenju	77
Nastop slovenske folklorne skupine v Trbižu	111
Miranda Zafred: Sola išče svoj kino	120
Jože Peterlin: Čepica s kraguljčki in Patent	130
Franc Mlajč: S postržkom po naših odrih	142
J. P.: Lojze Spalac	151
Marij Maver: »Proces proti Jezusu« v Novem gledališču	160
Član RO: Izpred mikrofona na filmsko platno	161
Jože Peterlin: Med slikami umetnika Spacala	168

Nadja Ivancič: Krajina v snegu (linorez)

Veseli božič in srečno
novo leto 1963 želijo:

URARNA ZLATARNA — TRGOVINA S ČEVLJI

Anton Malalan Marcel

OPČINE - Proseška ulica 18 - Telefon 21-465

Andrej Bolko mr. ph. TRST

Ulica Torrebianca 21-II - Telef. 31 315

Farmaceutski proizvodi
Kemikalije
Uvoz - izvoz

GOSTILNA

LUNA

Via Cellini

Resinovič

TRGOVINA
JESIVIN

Trg Sv. Frančiška 8
Telefon 36-809

TRST

Ulica S. Nicoló 1
Telefon 37-918

Ostrouška

Marc Ignacij

Ulica S. Marco 10 - Telefon 90-344

TRGOVINA JESTVIN

Naočniki,
fotografski
material,
in optični
izdelki

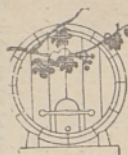
VISTA

Trst, ul. Carducci 15 - Telef. 29 656

Najlepše cvetice dobite pri

IVANKI

TRST - Ulica dell'Istria 19 - Telefon 95-019

GOSTILNA

E. Sosič - Vremec

OPČINE - NARODNA 65

TRGOVINA JESTVIN

J. ŠKABAR

Opčine, narodna ul. 42 - Tel. 21-026

M. Ambrožič

ELEKTROINSTALACIJE

TRST - Viale Miramare 29 - Telefon 29-322

ZOBOZDRAVNIK

TRST

DR. STANISLAV PAVLICA

Ul. Ghega 9 - Telefon 31-813

TECHNA

TRST

Ulica C. Ghega 2 - Tel. 35-907

IMPORT-EXPORT

telegrami:

TEHNALUIN

Ronchi (Gorica) Viale Serenissima 18

TRGOVINA JESTVIN

Kos Danilo

MAČKOVLJE

TRGOVINA S ČEVLJI

Franc Gec

ROJAN - TRG TRA I RIVI 2 TELEFON 31-198

Odlično
boste
postreženi
v gostilni

AL GAMBERO

Ulica Udine 37 - Telefon št. 24-938

RIBARNICA

Pertot Marcela

Barkovlje, Ul. Perarolo 2 - Tel. 28-415

MAGIČNA KVADRATA

I.

1	2	3	4	5	6
2					
3					
4					
5					
6					

II.

1	2	3	4	5	6
2					
3					
4					
5					
6					

I. — 1. vroč in vlažen zrak, 2. jajčast, obel, 3. država v Srednji Ameriki, 4. znana oseba iz »Tisoč in ene noči«, 5. vozarna, 6. okusen tropski sadež.

II. — 1. videz, podoba, 2. gora med Skrlatico in Triglavom, 3. mesto v Italiji, 4. matematični izraz, 5. osnovna spojina za pridobivanje acetilena, 6. starodavna pokrajina na zahodu Male Azije.

Vešele praznike

všem ugankarjem

KNJIGARNA IN PAPIRNICA

Fortunato

TRST - ULICA PAGANINI 2

Trgovina
jestvin,
drogerija
in drva

Stanislav Lovrečič

DOMIO 38 - Telefon 99-331

KROJAČNICA

LADO PREMUR

TRST - Ulica Carducci 35/I — Telefon 45-447

tiskarna

graphis

trst

RESTAVRACIJA

REPENTABOR

Furlan

ITALIJANSKA KRIŽANKA:

Vodoravno: 1. Panama, 2. FLRJ — FEI, 3. ei — lx, 4. Rossini, 5. Antares, 6. Stendhal, 7. Pindar, 8. un — Irumu, 9. Tadej — Er, 10. ogabni, 11. Nemo — Sue.

Navpično: A. B(enjamin) F(ranklin) — Rasputin, B. Leontina, C. pristen — dom, D. aj — San Diego, E. Sir Darja, F. A(ntonio) F(ogazzaro) — Nehru — BS, G. melisa — menu, H. Aix — Laurie.

POLŽ:

Od A proti B: Lido — kor — kobra — gajica — re — Tit — ropar — poker — parcela — zakonik — Sara — miting.

Od B proti A: gniti — mararskino — kazalec — Ra — prekop — raport — iteracija — Garbo — krokodil.

REBUS:

Brez S misel, Ni pred GO v O RI = Brezsmiselni predgovori.

TEŽAK RACUN:

$$\begin{array}{r} 24 \times 24 = 576 \\ + \quad + \quad - \\ 464 : 4 = 116 \\ \hline 488 - 28 = 460 \end{array}$$

MANUFAKTURNA TRGOVINA

T R S T

Ul. Mazzini 46 - Telefon 94-550
Ponterosso 5 - Telefon 29-686

Franc Udovič

Trgovina jestvin

Švagelj Stanko

Strada del Friuli 271 - Telefon 28-664

ANTON BAK

TRGOVINA JESTVIN IN KURIVA

Via S. Cilino 34 - Telef. 90-186

Gradbeni
material
dobite pri
podjetju

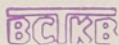
Celeste Daneu (Danieli)

OPČINE, TELEFON 21-034

TRGOVINA JESTVIN

ŠTRAJN Avguštin

Dolina, telefon 97-639

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE

S. P. A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 600.000.000 - VPLAČANIH LIR 180.000.000

TRST - ULICA FABIO FILZI ŠT. 10

TELEF. ŠT. 38-101, 38-045

BRZOJAVNI NASLOV: BANKRED

NOVA
MANUFAKTURNA
TRGOVINA

JOSIP PODOBNIK

OPČINE - UL. dei Salici 1 - Tel. 21-090

Zadovolji vsak okus, ima veliko
Izbire in solidno postreže

URARNA IN ZLATARNA

KARLO MIKOLJ

TRST

Campo S. Giacomo 3

Telefon 95-881

DROGERIJA

KAREL PODOBNIK

OPČINE - Proseška ulica 22 - Telefon 21-552

Zaloga vsega potrebnega blaga
Postrežba je hitra in solidna

TVRDKA

Kerže

TRST • Piazza S. Giovanni 1

Ustanovljena leta 1866

Trgovina na drobno in debelo

STEDILNIKI - PEČI na plin
elektriko, les in premog. ELEK-
TRIČNI LIKALNIKI, PRALNI
STROJI, grelci za vodo, hladil-
niki. ELEKTRIČNE LUČI VSEH
VRST, SERVISI IN DEKORA-
TIVNI PREDMETI iz keramike,
porcelana in kristala. NAMIZNI
PRIBORI IZ NERJAVEČEGA
JEKLA - MNOGOŠTEVILNI
PREDMETI ZA KUHINJO, dom,
restavracije, gostilna in podobno

Ko gradite ali prenavljate svoje domove, se oglasite v trgovini

Josip Terčon

NABREŽINA

Dobili boste v zalogi najbolje železno in stavbeno gradivo

Za dobro voljo

Hči materi: »Karel je zares dober
mož, lahko mi verjameš. Karkoli si
želim, vse mi ustreže.«

Mati pa: »Hčerka moja, to je samo
dokaz, da si vedno premalo želiš.«

Kmetica turistu: »Mi tukaj, vemo
brez barometra kakšno vreme bo. Po-
glejte tiste pisane krave. Če ležijo, se
pravi, da bo lepo vreme, če stoje,
bo dež.«

»Kaj pa, če jih nekaj stoji, dru-
ge pa leže?«

»Tedad bo dež ali pa ne.«

»Mama,« se je pritoževal srednji od
treh bratcev, »jaz nočem biti več
drugi, ker sem zmeraj kriv.«

»Kako to?« se čudi mati.

»Da, ker ti rečeš: „Starejša dva
sta kriva,“ ali: „To sta naredila
mlajša dva.“ Tako sem jaz vedno
zraven.«

Lepo dekle pride iz trgovine in gre
proti svojemu avtomobilu. Pred av-
tomobilom zagleda policaja z note-
som v roki. Tam je bilo namreč pra-
povedano puščati avtomobil.

»Ne razumem,« je ugovarjala »vsak
dan sem ga puščala tu, pa nisem ni-
koli plačala kazni. Kaj se je danes
kaj spremenilo?«

»Da, gospa, danes sem jaz tu na-
stopil službo.«

Baletka svoji kolegici: »Veš, da se
bom poročila?«

»S kom?«

»Z bankirjem Trdinom. Čez mesec
dni bom njegova žena.«

»Toda, oprosti, to je star gospod.
Kaj te ni strah, da bi morala vse
svoje življenje prebiti poleg odurnega
starca.«

»Mislim, da tu ne gre za vse moje
življenje, ampak za vse njegovo.«

Gangsterjev sin prijoka domov.

»Zakaj jokaš?« vpraša oče.

»Ker me ima učitelj na piki. Na-
lašč mi daje tako težka vprašanja, da
ne morem odgovoriti,« hlipa mali.

»Tako, tako,« rohni gangster. »Le
nič ne jokaj, jutri bom šel jaz s te-
boj in se bom pogovoril z njim.«

Res je naslednjega dne prijel ma-
lega za roko in sta šla v šolo.

»Moj sin,« je grozeče dejal učitel-
ju, »pravi, da se zabavate s tem, da
mu dajete pretežka vprašanja, na ka-
tera ubošček ne more odgovoriti.«

»To ni res,« odvrne učitelj. »Po-
čakajte tu, da se boste sami prepr-
čali.«

Obrne se k fantku in vpraša: »No,
Johnny, koliko je ena in ena?«

Otrok skriva obraz med očetova ko-
lena in zatuli: »Vidiš, papa, že spet
zачenja...«

Učitelj: »Ivanček, reci tri in tride-
set!«

Ivanček: »Z besedami ali s števil-
kami?«

CENA 100.- LIR